

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет сходознавства

Кафедра китайської філології

Кваліфікаційна робота з філології на тему:

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ПЕРФЕКТУ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Студентки групи МПкит 52-19
факультету сходознавства
денної форми навчання
з освітньо-професійної програми
Галузевий переклад: китайська мова,
англійська мова
Спеціальності 035 Філологія
Среди Єлизавети Юрївни

Науковий керівник:

канд. філол. наук, доц. Любимова Ю.С.

Допущена до захисту

«___» _____ 2020 року

Завідувач кафедри

(підпис)

Любимова Ю.С.
(ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2020

ЗМІСТ

ЗМІСТ	2
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ПЕРФЕКТУ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ	8
1.1 Категорія перфекту в системі “аспектуальність-темпоральність”	9
1.2 Дослідження категорії аспектуальності в китайській мові	18
1.3 Визначення перфекту як аспектуально-темпоральної категорії в сучасній китайській мові	24
1.4 Засоби вираження перфекту в сучасній китайській мові	32
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	37
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕРФЕКТУ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ	39
2.1 Функціональна граматики як методологічна основа дослідження категорії перфекту	40
2.2 Специфіка семантики категорії перфекту	42
2.3 Методика дослідження категорії перфекту в сучасній китайській мові	46
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	48
РОЗДІЛ 3. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ СЕМАНТИКИ ПЕРФЕКТНОСТІ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ	50
3.1 Сентенціальна частка 了 ьe як засіб реалізації категорії перфекту	51
3.2 Морфологічний показник 过 guò як засіб реалізації експерієтивного перфектного значення	60
3.3 Лексико-граматичні засоби реалізації перфектної семантики в китайській мові	72
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	81
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	87
СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ	92
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО ХАРАКТЕРУ	92
РЕЗЮМЕ	93

ВСТУП

Категорію перфекту як семантичну категорію в рамках системи “аспектуальність-темпоральність” можна вважати універсальною категорією, оскільки вона знаходить своє відображення в різних мовах світу за допомогою тих чи тих мовних засобів. Дослідження категорії аспекту сучасної китайської мови та семантичної категорії перфекту як її складової почалося лише у 30-х рр. ХХ ст., тому досі існує низка питань, які потребують подальшого вивчення.

Дослідженням категорії аспектуальності китайської мови займалися такі дослідники як Ван Лі (王力, 1985), Люй Шусян (吕叔湘, 2006), Гао Мінкай, Дай Яоцзін (戴耀晶, 1997), Дж. Тай, Ч. Лі та С. Томпсон (Li, Thompson, 1940), К. Сміт (Smith, 1997), Р. Сяо та Т. МакЕнері (McEnergy, Xiao, 2004), О. О. Драгунов (Драгунов, 1952), С. Є. Яхонтов (Яхонтов, 1957) тощо. Теоретична частина нашої роботи базується на попередніх дослідженнях вказаних вище мовознавців, що дало нам змогу чітко визначити семантику поняття аспектології та категорії перфекту, набір ознак, які характеризують перфект як окрему семантичну категорію в системі “аспектуальність-темпоральність” та засоби реалізації перфектної семантики в сучасній китайській мові.

У своєму науковому дослідженні ми розглядаємо категорію перфекту як окрему семантичну категорію, яка здатна реалізуватись у висловлюванні оповідача за допомогою певних морфологічних та синтаксичних мовних засобів, що об'єднані спільними семантичними функціями.

Актуальність дослідження полягає в тому, що категорія аспектуальності є однією з ключових у граматиці сучасної китайської мови, але оскільки дослідження у сфері аспектології сучасної китайської мови почалися відносно недавно, питання реалізації перфектної семантики досліджене недостатньо та потребує подальшого розгляду, досі бракує чітко визначених релевантних ознак категорії перфекту в сучасній китайській мові.

Окрім того, для граматичних засобів реалізації перфектної семантики, таких як сентенціальна частка *了 le* та морфологічний показник експерієнтивності *过 guò*, характерною є граматична омонімія – існує ряд випадків, де ці показники втрачають свою здатність реалізувати у висловлюванні перфектну семантику та виражають інші семантичні значення як в рамках категорії аспектуальності, так і поза її межами. Таким чином, на особливу увагу заслуговує подальший ретельний аналіз.....

Мета цієї наукової роботи полягає у дослідженні засобів реалізації категорії перфекту в сучасній китайській мові.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких **завдань**:

- розглянути теоретичний матеріал та визначити семантику категорії аспектуальності загалом, ознаки перфекту в системі “аспектуальність-темпоральність”, визначити роль семантичної категорії перфекту в китаєзнавчому мовному дискурсі;

- визначити ознаки категорії перфекту сучасної китайської мови та розглянути граматичні, лексичні та лексико-граматичні засоби реалізації перфектної семантики сучасної китайської мови;

- розглянути випадки реалізації категорії перфекту за допомогою сентенціальної частки *了 le* та морфологічного показника *过 guò*, а також такі, де вони реалізують відмінні від перфекту значення;

- розглянути випадки реалізації перфектної семантики за допомогою лексичних та лексико-граматичних засобів.

Об’єктом дослідження є семантична категорія перфекту в сучасній китайській мові.

Предметом дослідження є засоби реалізації перфектної семантики в сучасній китайській мові.

Як **матеріал дослідження** було використано корпусний матеріал, обрано 68 зразків мовлення, в яких реалізується категорія перфекту за допомогою граматичних, лексичних та лексико-граматичних мовних засобів.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети і завдань дослідження в роботі застосовано *загальнонаукові методи* (дедукція, аналіз, описовий метод). Для комплексного вивчення окремих рівнів мови та зв'язків між ними було використано *метод функціонального аналізу*; *структурний метод* застосовувався для аналізу морфологічних та синтаксичних структур, які набувають перфектної семантики в повідомленні; *метод компонентного аналізу* дозволив дослідити семантику засобів реалізації перфектної семантики та провести диференціацію їхніх функцій; за допомогою *контекстуально-інтерпретативного методу* було проведено аналіз інтерпретації ситуації реципієнтом та комунікативного наміру мовця в кожному висловленні з перфектною семантикою; для відбору матеріалу, який було застосовано у практичній частині дослідження ми застосували *метод суцільної вибірки*, взявши за основу корпусний матеріал ВСС 语料库 (北京语言大学语料库中心 – Корпусний центр Пекінського лінгвістичного університету).

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що вперше в українському китаєзнавстві було здійснено повний аналіз граматичних та морфологічних засобів реалізації категорії перфекту в сучасній китайській мові.

Уточнено значення поняття “перфект” як загальнолінгвістичної категорії та *розглянуто* випадки реалізації цієї семантичної категорії в сучасній китайській мові.

Висвітлено випадки реалізації перфектної семантики за допомогою граматичних мовних засобів, таких як сентенціальна частка 了 *le* та морфологічний показник 过 *guo*, а також *розглянуто* випадки, коли дані граматичні одиниці втрачають свою здатність набувати перфектної семантики висловлювання.

Систематизовано морфологічні та синтаксичні засоби, здатні реалізувати у висловлювання перфектну семантику в сучасній китайській мові.

Практичне значення цієї наукової роботи полягає в можливості застосування отриманих результатів дослідження засобів реалізації категорії перфекту в сучасній китайській мові: 1) у практиці викладання китайської мови як іноземної; 2) у теорії та практиці викладання граматики китайської мови; 3) у теорії та практики перекладу з китайської мови. Також матеріал, зібраний у цій науковій роботі можна використовувати для дослідження лінгвістики тексту, міжкультурної комунікації, спецкурсів, присвячених освоєнню граматики китайської мови. Опрацьований фактичний матеріал дослідження буде корисним у процесі перекладацької діяльності, а також для укладання посібників з граматики китайсько мови.

Робота пройшла апробацію на міжнародній науково-практичній конференції «AD ORBEM PER LINGUAS» 17-18 червня 2020 р., опубліковано тези у збірці «Матеріали Міжнародної студентської науково-практичної конференції «Світ як інтертекст»» під назвою «Особливості аналізу засобів реалізації перфекту в сучасній китайській мові», ст. 118-120.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків до кожного з них, загальних висновків, резюме та списку використаної літератури.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, розкрито її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, розкрито наукову новизну дослідження, теоретичне та практичне значення та інформацію щодо апробації результатів дослідження.

Перший розділ присвячений аналізу теоретичних засад дослідження семантичної категорії перфекту в сучасній китайській мові, розкрито особливості цієї семантичної категорії в рамках системи “аспектуальність-темпоральність” китайської лінгвокультури, проаналізовано особливості дослідження семантичних та морфологічних засобів реалізації категорії перфекту в китайськомовному дискурсі.

Другий розділ присвячений методологічним засадам дослідження засобів реалізації семантичної категорії перфекту в сучасній китайській мові.

У третьому розділі зосереджено увагу на аналізі й систематизації граматичних, лексичних та лексико-граматичних засобів реалізації категорії перфекту в сучасній китайській мові.

У загальних висновках підбито підсумки проведеного дослідження засобів реалізації категорії перфекту в сучасній китайській мові та особливостей аналізу цієї семантичної категорії.

Список використаних джерел складається зі 85 позицій, з них 47 – іноземними мовами, джерел довідкового характеру (4 позиції), джерел ілюстративного матеріалу (2 позиції).

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ПЕРФЕКТУ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

У сучасному мовознавстві загальноповживаним стало поняття категорії аспекту та семантичної категорії перфекту як важливої видо-часової категорії. Як вважає більшість мовознавців, зокрема Б. Комрі (Comrie, 1976, с. 7), перфект є аспектуально-темпоральною категорією, особливістю якої є своєрідна часова дуалістичність, що проявляється у кореляції двох часових відрізків: того, у якому відбувалася дія чи ситуація з моментом мовлення. Причому, дія, що передувала моменту мовлення не обов'язково стосується минулого часу.

Однією з особливостей китайської мови є відсутність чітких граматичних форм на позначення часу. Оскільки перфект відноситься до аспектуально-теморальної категорії, то деякі мовознавці, такі як Р. Сяо (McEneaney, Xiao, 2004, с. 303), прийшли до висновку, що перфекту взагалі не існує як окремої категорії і вона є лише завершеним перфективом, адже ознаки вираження перфекту значною мірою залежать від загального змісту речення в цілому. Проте, більшість дослідників категорії перфекту (К. Сміт (Smith, 1997), Б. Комрі (Comrie, 1976), Ю. С. Маслов (Маслов, 1962), А.В. Бондарко (Бондарко, 2009)) виділяють її як окрему граматичну категорію і намагаються ретельно розглянути, які функції перфект виконує та за допомогою яких мовних засобів виражається саме у сучасній китайській мові. Хоча, все ще виникають труднощі у визначенні набору релевантних ознак категорії перфекту та засобів вираження цієї аспектуально-темпоральної категорії, томі ці питання потребують подальшого розгляду.

У цьому розділі ми розглянемо значення категорії перфекту як окремої граматичної категорії у загальному мовознавстві та її дослідження у сучасній китайській мові зокрема, а також визначимо набір релевантних ознак вираження категорії перфекту та засоби реалізації її семантики, спираючись

на попередні дослідження лінгвістів у сфері загальної аспектології та синології.

1.1 Категорія перфекту в системі “аспектуальність-темпоральність”

Категорію перфекту як одну з граматичних категорій дієслова відносять до системи “аспектуальність-темпоральність”, відповідно, поняття “перфекту” тісно пов’язане як із семантичною категорією аспектуальності, так із категорією темпоральності. Тому, перш ніж розглянути, що собою являє категорія перфекту в мовознавстві, варто розглянути особливості лінгвістичного поняття аспектуальності та темпоральності.

Аспектуальність є відносно новим поняттям в сучасному мовознавстві, до початку ХХ ст. терміну «аспект» в лінгвістиці не існувало взагалі, а категорії, які зараз відносять до категорії аспекту описувались як часові, як і будь-які інші дієслівні форми, що мали аспектуальне та темпоральне значення. Протягом останніх десятиліть проблема дослідження граматичної категорії аспекту, і більш широко, семантичної категорії аспектуальності, привернула увагу значної кількості мовознавців.

Аспектуальна характеристика – одна з найскладніших проблем у сучасному мовознавстві. Протягом багатьох десятиліть ця функціонально-семантична категорія була предметом лінгвістичних досліджень у різних мовах. Мовознавцями, що представляли різні наукові течії, була проведена велика робота з виявлення специфіки як самої категорії аспектуальності, так і засобів її вираження. Питання категорії аспектуальності були центром дослідження великої кількості дослідників, таких як А. В. Бондарко (Бондарко, 2009), Ю. С. Маслов (Маслов, 2004), І. Р. Вихованець (Вихованець, 1988), А. А. Залізник (Зализник, 2000), К. Сміт (Smith, 1997), Е. Кошмідер, О. Есперсен (Есперсен, 1958), Б. Комрі (Comrie, 1976), Дж. Байбі (Bybee, 1985), О. Даль (Dahl, 1985), Р. Біннік (Binnick, 1991), С. Г. Татевосов

(Татевосов, 2015), З. Вендлер (Vendler, 1967), Ю. С. Маслов (Маслов, 1962), Е. В. Падучева (Падучева, 1996), В. Крофт (Croft, 2013), К. Бах (Bache, 1994) тощо.

Згідно з класифікацією граматичних категорій, яку надає Дж. Лайонс, аспект разом із темпоральністю відносяться до вторинної граматичної категорії, яку ще називають специфічною граматичною категорією (Lyons, 1968, с. 54)

Уперше термін “аспектуальність” було введено російським лінгвістом О.В.Бондарком (Бондарко, 2009). Цю категорію він визначає наступним чином: “*Аспектуальність* – це категорія, змістом якої є протікання дії, а вираженням – морфологічні, словотворчі та лексичні засоби за участю деяких синтаксичних елементів речення. Ця категорія охоплює дієслівний вид та спосіб дії, а також недієслівні лексичні та синтаксичні показники характеру протікання дії” (Бондарко, 2009,с. 35). Інакше кажучи, поняття аспектуальності охоплює семантичну сферу виду, способу дії та всього того, що стосується якісно-часової і кількісної характеристики явища, позначеного дієсловом. Вчений визначає аспектуальність як семантичну категоріальну ознаку, що характеризує протікання та розподіл дії у часі, а також як групу функціонально-семантичних полів, об’єднаних цим значенням. О.В.Бондарко (Бондарко, 2009,с. 35) вважає, що, перш за все, аспектуальність проявляється у категорії дієслівного виду, який, згідно з його теорією, становить ядро або функціональний центр семантичної категорії аспектуальності. “Змістом категорії аспектуальності є «характер» протікання дії, а вираженням – морфологічні, словотворчі та лексичні засоби”. До периферії цієї функціонально-семантичної категорії науковець відносить роди дії, які, на думку мовознавця, є також носієм дієслівного виду (Бондарко, 2009, с. 368-369).

На думку російського мовознавця Ю. С. Маслова, об’єктом дослідження аспектології є дієслівний вид (аспект) та вся сфера аспектуальності, яка включає видові та суміжні з ними значення, що

виражаються за допомогою тих чи інших мовних засобів (Маслов, 1962, с. 23). Крім граматичних аспектуальних та аспектуально-темпоральних категорій аспектологія також вивчає аспектуальні класи дієслів та їхні підкласи, а також різні аспектуально релевантні компоненти контексту, які представлені недієслівними мовними засобами та за допомогою синтаксису.

О.В. Бондарко одним із перших дослідників визначив основні засоби вираження категорії аспектуальності, а саме:

- 1) систему, що об'єднує ряди граматичних (морфологічних) форм з однорідним граматичним змістом, тобто граматична (морфологічна) категорія виду (аспекту);
- 2) видові утворення та їх групування, що характеризуються неповною граматиалізацією;
- 3) видові елементи форм з видо-часовим значенням;
- 4) сполучення з фазовими дієсловами та інші аналітичні аспектуальні конструкції;
- 5) синтаксичні засоби з додатковими аспектуальними функціями;
- 6) акціональні класи;
- 7) опозиція граничних/неграничних дієслів;
- 8) лексичні обставинні показники;
- 9) різні комбіновані засоби аспектуального контексту, в т.ч. ті, що відносяться до «прихованої» граматики (Бондарко, 2001, с. 76).

Семантичним центром категорії аспектуальності, а разом з цим і центром формальних засобів вираження аспектуальних зв'язків є дієслівний предикат, хоча елементи аспектуальності можуть виходити за межі предикату. Проте, частіше за все, у висловленнях, де немає дії, аспектуальність нечітко виражена, або ж відсутня взагалі (Бондарко, 2002 с. 368-369).

У загальному мовознавстві аспект як граматична категорія визначається переважно змінами дієслівних форм. Однак, засоби вираженні аспекти в різних мовах значно відрізняються. Способи вираження

аспектуальності залежать від внутрішньої структури мовної системи, тобто того, до якого морфологічного класу відноситься сама мова (Duan, 2013, с. 263–268). На тому, що аспект – це категорія, яка в різних мовах реалізується за допомогою різних мовних засобів також наголошувала К. Сміт (Smith, 1997, с. 64).

Серед багатьох лінгвістів, що працювали в області аспектології, таких як О.В. Бондарко (Бондарко, 2009), К. Сміт (Smith, 1997), Т. МакЕнері (McEnergy, Xiao, 2004) тощо існує думка про взаємозв'язок аспектуальності та темпоральності. К. Сміт наголошує на тому, що категорія аспектуальності, що несе в собі інформацію про початок дії, її закінчення, зміну стану, тривалість тощо, нерозривно пов'язана з категорією темпоральності, що вказує на відношення дії до певного моменту часу (Smith, 1997, ст. 1-3).

Про зв'язок цих двох категорій говорить і Т. МакЕнері, зазначаючи, що аспект є важливою лінгвістичною категорією, яка пов'язана з вивченням мовних засобів, які дають змогу мовцю спрямовувати увагу слухача на часовий аспект ситуації, або розглядати її з певної точки зору. Аспект відіграє важливу роль в роз'ясненні інформації про час, яка міститься в реченні (McEnergy, Xiao, 2004, с. 2).

Під категорією темпоральності розуміють таку семантичну зону, що відображає абсолютну локалізацію дії або періоду здійснення дії на вісі часу.

За визначенням О.В. Бондарко, *темпоральність* – це семантична категорія, яка відображає сприйняття та осмислення людиною часу ситуацій, що відбуваються, та їх елементів відносно моменту мовлення або іншої точки відліку. Окрім того, це функціонально-семантичне поле, що базується на даній семантичній категорії та охоплює групу граматичний, лексичних, лексико-граматичних та граматико-контекстуальних засобів тієї чи іншої мови, які використовуються для вираження даної семантичної категорії (Бондарко, 2002, с. 13).

Виділяють різні типи темпоральних відношень, які базуються на різноаспектних ознаках. За характером часового дейксису виділяють:

актуальність / неактуальність орієнтації на момент мовлення, абсолютний / відносний час орієнтації, фіксований / нефіксований характер темпоральних стосунків, вираженість / невираженість степені віддаленості часу дії від моменту мовлення; за характером мовної інтерпретації темпоральних взаємозв'язків: експліцитність / імпліцитність, категоріальний / не категоріальний тип вираження, прямий / непрямий тип представлення часу дії; за ознаками, пов'язаними з міжкатегоріальними взаємодіями (з об'єктивною модальністю, аспектуальністю, часовою локалізованістю та таксисом): модальна характеризованість / нехарактеризованість, індикативність / неіндикативність тощо.

О.В. Бондарко (Бондарко, 2009) говорив про те, що існують дуже тісні аспектуально-темпоральні зв'язки. Так, функціональні зв'язки між категоріями часу та аспекту проявляються в залежності від функціонування видів та від семантичних функцій темпоральності, а також в здатності аспектуальних та часових значень створювати аспектуально-темпоральні семантичні комплекси. Проте прослідковується складність та неоднозначність таких взаємозв'язків, які наглядно проявляються під час співставлення функцій, що реалізуються у мові, а також семантичного потенціалу мовних одиниць.

Саме тому, незважаючи на те, що і категорія аспектуальності і категорія темпоральності надають інформацію про час, це дві різні категорії. Час є дейктичною категорією, що вказує на часову локалізацію ситуації, тобто її виникнення відносно до конкретного періоду часу. Аспект, з іншої сторони, є недейктичною категорією, оскільки вказує на зв'язок з часовою формою ситуації, тобто її внутрішньою часовою структурою та способом вираження, незалежним від розташування в часі (McEnergy, Xiao, 2004, с. 4). Цієї точки зору дотримується і Б. Комрі, який зазначає, що як категорія аспекту, так і категорія темпоральності мають відношення до поняття "час", але співвідносяться з часом різним чином. Тобто, якщо категорія

темпоральності локалізує ситуацію в часі стосовно поточного моменту, то для аспекту важливим є внутрішній перебіг ситуації (Dahl, 1985, с. 3 – 6).

О.В. Бондарко (Бондарко, 2009), О. Даль (Dahl, 1985), К. Сміт (Smith, 1997) тощо у контексті категорії аспекту говорили про дихотомію категорій перфективності/ імперфективності, які посідають значне місце у дослідженні аспектуально-темпорального комплексу будь-якої мови.

Б. Комрі, визначаючи категорію аспекту як таку, що розглядає різні шляхи спостереження внутрішньої темпоральної структури ситуації, стверджує, що ситуація може розглядатися як цілісна, без виокремлення окремих фаз, що конструюють певну ситуацію (перфективи) та як така, що фокусується на внутрішній структурі (імперфективи) (Comrie, 1976, с. 7).

За визначенням К. Сміт перфективний аспект позначає інформаційно закриті ситуації, де дія розглядається як завершена і включає в себе як початкову, так і кінцеву точки. Імперфективний аспект, у свою чергу, є відкритим і презентує частину ситуації, без акцентування уваги на кінцевих точках ситуації. Вона також виділяє два типи імперфективних аспектів: *немарковані* та *марковані*. Немарковані імперфективи фокусуються на внутрішньому інтервалі ситуації, тоді як марковані імперфективи акцентують увагу або на початковій, або на результативній стадії ситуації (Smith, 1997, с. 66). Р. Сяо розглядаючи перфект на прикладі його реалізації в китайській мові вважає, що це лише одна з форм перфективу, називаючи його “завершеним перфективом”. Він стверджує, що в китайській мові відсутня категорія перфекту як граматична категорія і вираження його значення зумовлене контекстом (McEnergy&Xiao, 2004, с. 24). Перфект як аспектуально-темпоральна категорія не є монолітним, різні типи перфекту можуть корелюватися як з перфективністю, так і з імперфективністю (McEnergy&Xiao, 2004, с. 25).

У сучасній аспектології виділяють два підходи до дієслівного аспекту – суб’єктивістський та об’єктивістський. Перший акцентує увагу в першу чергу на оцінці аспектуальної ситуації мовцем, другий бере до уваги

онтологічну специфіку ситуації, яка є визначальною для способів мовної категоризації та концептуалізації (Ю. С. Маслов (Маслов, 1962), Б. Комрі (Comrie, 1976), О. Падучева (Падучева, 1996), З. Вендлер (Vendler, 1967)).

За характеристикою протікання та розподілу дії в часі виділяють такі значення як лімітативність, кратність, продовжуваність, фазовість, перфектність тощо. Ці характеристики описують структуру «внутрішнього часу» дії.

Лімітативність у функціональній граматиці кваліфікується як семантична категорія, що об'єднує різні типи відношення дії (в широкому значенні) до межі, і разом з тим як поле, що охоплює засоби тієї або іншої мови, які слугують для вираження вказаних відношень. Межа при цьому охоплює семантику повноти (вичерпаності) вияву дії, що фіксується тим чи іншим дієсловом у часі. Інакше кажучи, це часова межа дії, обмеження її протікання в (Бондарко, 2001, с. 82).

А.В. Бондарко виділяє *експліцитну* та *імпліцитну*, *абсолютну* та *відносну* межу. Згідно з його визначенням, межа вважається експліцитною, якщо явно виражено значення повноти даної дії, а імпліцитною – якщо дане значення тільки мається на увазі у певних умовах контексту, за участі граматичних форм, які допускають таку імплікацію. Абсолютну та відносну межу розглядають з точки зору можливості чи неможливості подальшого продовження дії в часі. Хоча, деякі дієслова (наприклад: лежати, одягти, сісти) позначають дію, яка не може далі продовжуватись, тобто є абсолютною (Бондарко, 2001, с. 82).

Кратність трактується як комбінація різнорівневих засобів, “семне” притягування взаємодіючих мовних елементів та вказує на кількість дій, які відбувались в минулому. За семантичними ознаками кратність поділяють на однократність та неоднократність. Показниками абсолютно точної, неточної та приблизної кількості виступають обставини кратності, які можуть поєднуватись з дієсловами минулого та рідше майбутнього часу (Гловинская, 1982).

А.В. Бондарко (Бондарко, 2001, с. 83) поділяє *продовжуваність* на два основні поняття: внутрішня подовжуваність дії та зовнішня детермінація дії.

Внутрішня продовжуваність дії обумовлена її власними аспектуальними ознаками, які містяться в лексичній, словотвірній та граматичній семантиці дієслова та має явно виражену аспектуальну природу, тобто «внутрішній час» дії. *Зовнішня детермінація дії* пов'язана з характеристикою тривалості дії в часі, яка визначається за допомогою показників, що знаходяться поза межами предикату.

Фазовість є одним із компонентів якісної аспектуальності і являє собою виокремлення однієї із фаз у протіканні дії чи стану. Фазові значення співвідносяться з поняттям функціонально-семантичного поля (ФСП), першим компонентом яких є семантичні класи предикатних слів, які поєднуються з фазовими значеннями; другий – лексико-граматичні, граматичні та контекстуальні засоби, які в тій чи іншій мірі використовуються для вираження фазових значень; третій компонент – слова та словосполучення, які виражають фазові значення та поєднуються з семантичними класами дієслів, що утворюють перший компонент ФСП.

Вказані вище аспектуальні категорії можуть взаємодіяти із семантичною зоною перфекту, як складові семантичні елементи, що описують характер перебігу ситуації та його співвідношення до часу.

Перфектність – семантична категорія в рамках аспектуальності, яка характеризує актуальність послідовності дій для більш пізнього часового плану (Петрухіна, 2009 с. 127).

Категорія перфектності як семантична категорія безпосередньо пов'язана з *перфектом* – видо-часовою формою дієслова, що позначає той факт, що результат чи наслідок ситуації, яка відбулась в минулому, актуальна і в момент мовлення. Деякі дослідники в семантиці перфекта виділяють аспектуальний і темпоральний компоненти, підкреслюючи, що перфектне значення характерне здебільшого для дієслів доконаного виду і є одним зі значень форм минулого часу (Dahl, 1985, с. 71).

Б. Комрі визначає перфект як аспектуально-темпоральну категорію, яка відрізняється від інших аспектуальних категорій тим, що виражає взаємозв'язок між двома точками на вісі часу: певним станом та дією чи ситуацією, що передувала цьому стану (Comrie, 1976, с. 62).

Можна виділити три кола проблем, пов'язаних з типологічним описом перфекту. Перша складність – це визначення семантики відповідних дієслівних показників, які ототожнюють з перфектом, оскільки вони демонструють високий рівень полісемії, контексти їх використання у різних мовах не співпадають. Це характерно навіть для типологічно та ареально близьких мов.

Друга група проблем пов'язана з місцем перфекту серед інших дієслівних категорій. Майже всі роботи присвячені дослідженню перфекту зводяться до питання, чи є перфект аспектуально-темпоральною категорією. Значною мірою відповідь залежить від того, як сам дослідник визначає семантику перфекту, а також чи взаємодіє перфект з іншими дієслівними категоріями.

Третя група проблем пов'язана з діахронічним аспектом його функціонування. Загальноприйнятою вважається думка, що перфект має велику кількість діахронічних джерел та характеризується еволюційною нестабільністю, що є однією з найбільш яскравих та універсальних рис перфекту в мовах світу (Duan, 2013, с. 7).

Якщо розглядати категорію аспектуальності відносно її зв'язку з ідеєю часу, то можна виділити власне аспектуальність, що вказує на внутрішній час ситуації або дії, часову локалізованість, яка визначає відношення між внутрішнім та зовнішнім часами, темпоральність, що описує зовнішній час і таксис, який позначає взаємовідношення дій у часі.

Набір мовних засобів, за допомогою яких виражається категорія аспекту відрізняється як за зовнішньою формою вираження, так і за внутрішнім змістом залежно від структури кожної окремої мови.

Вивчення граматичної категорії аспекту є однією із ключових проблем теоретичної граматики сучасної китайської мови. Важливість дослідження категорії аспекту викликана тим, що, фактично, це єдина категорія в сучасній китайській мові, яка має спеціальні граматикизовані маркери, тоді як інші граматичні категорії морфологічного вираження не мають.

1.2 Дослідження категорії аспектуальності в китайській мові

Дослідження категорії перфекту в китайській мові є частиною дослідження граматичної категорії аспекту. В найперших граматичних розвідках з граматики китайської мови, так званих "перекладних граматиках" дослідник (Ф. Варо, Р. Моррісон, Д. Маршман, Ма Цзяньчжун тощо) за аналогією з латинською мовою та іншими європейськими мовами виокремлювали перфект як аспектуально-темпоральну категорію. В сучасних дослідженнях категорії аспекту китайської мови перфект розглядається як одне із значень в системі аспектуальних категорій, що має свої визначені засоби реалізації. Таким чином, варто розглянути визначення категорій аспекту і часу в сучасних граматичних дослідженнях китайської мови.

Науковий розгляд категорії аспекту в китаєзнавчих студіях починається з 30-х рр. ХХ ст., після появи праць Д. Карра та А. Масперо. Питаннями дослідження категорії аспектуальності в китайській мові займалися такі дослідники як Ван Лі (王力, 1985), Люй Шусян (吕叔湘, 2006), Дай Яоцзін (戴耀晶, 1997), Ч. Лі та С. Томпсон (Li, Thompson, 1940), К. Сміт (Smith, 1997), Р. Сяо та Т. МакЕнері (McEnergy, Xiao, 2004), О. О. Драгунов (Драгунов, 1952), С. Є. Яхонтов (Яхонтов, 1957).

Такі дослідники категорії аспектуальності сучасної китайської мови як Чжао Юаньжень (赵元任, 1979), Ч. Лі та С. Томпсон (Li, Thompson, 1940) вважають, що головною особливістю аспекту є відображення різних поглядів на ситуацію.

Більшість раних досліджень категорії аспекту китайської мови стосувались здебільшого морфологічних показників, таких як 了 le, 着 zhe, 过 guò, 在 zai, незначна увага приділялась вираженню внутрішньої темпоральності у висловлюванні.

Значна частина лінгвістів, які досліджували структурно-семантичні особливості китайської мови дійшли до висновку, що китайська мова є виключно аспектуальною (Люй Шусян (吕叔湘, 2006), Гао Мінкай (高名凯, 1986), Дж. Норман (Norman, 1988), К. Сміт (Smith, 1997,) тощо), оскільки у мові відсутні показники граматичної категорії часу, та проблема полягає в тому, що досі невизначено релевантні ознаки аспектуальності сучасної китайської мови, оскільки більшість мовознавців не дійшли до однозначного висновку стосовно визначення категорії аспекту, а це, в свою чергу, призводить до протиріч стосовно форми та функцій показників аспектуальності.

Як доречно зазначають К. Сміт (Smith, 1997, с. 65) та Дж. Кан (Kang, 1999, с. 128-131), аспектуальність є важливою категорією сучасної китайської мови, оскільки в ній фактично відсутня граматична категорія темпоральності, тому що поняття на позначення часу є лексикалізованим і визначається лексичними замобіми, такими як прислівники часу. Аспектуальність, в свою чергу, виражається за допомогою аспектуальних маркерів – слів, які мають граматизовану функцію та кодуються для передачі аспектуального значення. Тобто, китайська мова має засоби, що граматично виражають аспект, але не позначають час, що дає привід вважати її виключно аспектною мовою. Для китайської мови характерно розглядати закінчилась дія чи все ще відбувається (Norman, 1988, с. 62).

Першим у світовому мовознавстві, хто розглядав категорію аспекту як окрему граматичну категорію сучасної китайської мови був Деніел Карр. Взявши за основу схему О. Єсперсена та застосувавши її до сучасної китайської мови, він виділив 11 аспектів: аорист (了 le), імперфект (нульова

морфема / 着 zhe), дуратив (着 zhe), пунктуатив/моментальна дія (нульова морфема, 得 de), закінчений (дієслівне 了.....拉 le..... la, 过 guò (了 le), 完 wan, 来 lai, 去 qu), незакінчений (нульова морфема, 着 zhe, 来着 laizhe), уніфактуальний (.....一 yī), фреквентатив / ітератив (来着 laizhe, 过 guò), стабільний (нульова морфема, 着), зміна / інхоатив / інцептив (модальна частка 了 le, 起来 qilai, 上来 shanglai) та імплікація результату / визначеності (过 guò, 到 dao). Головним внеском Д. Карра у розвиток дослідження категорії аспекту сучасної китайської мови є те, що він визнав наявність «нейтрального» аспекту, вираженого нульовою морфемою, а також розрізнив два 了 le, які він назвав як «дієслівне 了 le», що виражає перфективне значення, та «фразове 了 le», на позначення зміни стану (Li & Thompson, 1989, с. 82 – 83).

Праця Ма Цзяньчжуна «Маши веньтун» (马氏文通 mǎ shì wéntōng) стала першою науковою граматику китайської мови, написана китайським мовознавцем. Хоча він і не розглядає безпосередньо категорію аспекту, але у його роботі розглядаються частки 也 ye, 既 jì, 矣 yǐ, 耳 ěr, що в класичній китайській мові могли виражати й різні аспектуальні значення.

Згідно з визначенням Гао Мінкая, категорія аспекту «фокусується на тому, як ситуація розвивається в її інтервалі, без відношення до теперішнього, минулого та майбутнього часу». (高名凯, 1986, с. 2) Також мовознавець наголошував на відсутності категорії часу в китайській мові, визначаючи саму мову як виключно аспектуальну. Гао Мінкай зосередив свою увагу на опозиції аспектів, виділивши 3 пари. Перша опозиція – це завершений аспект (了 le, 过 guò, 好 hao, 完 wan, 了 liao) та результативний аспект (住 zhu, 到 dao, 中 zhong). Друга опозиція – опозиція дуративного / прогресивного аспекта (着 zhe, 在 zai, 正在 zhengzai, 正在.....呢 zhengzai ne) та моментального (прислівники 才 cai, 恰 qia, 刚才 gangcai тощо). Третя пара

– ітеративний аспект (дієслівна редуплікація) та інтенсивний аспект (складне дієслово) (Smith, 1995, с. 34).

Ван Лі визначав категорію аспекту (情貌 *qíngmào*) як категорію, яка, вказуючи на час, зосереджується на відстані, тривалості та стадіях. Він стверджував, що категорія аспекту наявна тільки в розповідних реченнях і може виражати початок, тривалість, прогресивність, завершеність, короткочасність події тощо (王力, 1984, с. 216). У іншій своїй роботі дослідник наголошував на тому, категорія аспекту не зосереджується на теперішньому, минулому чи майбутньому часі, але при цьому тісно пов'язана з темпоральністю (王力, 1985, с. 201). У китайській мові він виділив наступні види аспекту:

- 1) загальний аспект (普通貌 *pǔtōng mào*) – без спеціальних морфологічних показників (我明日再来 *wǒ míngrì zàilái*. Я прийду завтра).
- 2) прогресивний аспект (进行貌 *jìnxíng mào*) – 那手仍向窗外指着 *nà zhī shǒu réng xiàng chuāngwài zhǐzhe*. Та рука ще досі вказує за вікно.
- 3) перфективний аспект (完成貌 *wánchéng mào*) – 想了半天 *xiǎngle bàntiān*. Думав пів дня.
- 4) нещодавній аспект (близького минулого, 近过去貌 *jìn guòqù mào*) – 我方才.....又打发人进去让姐姐来着 *wǒ fāngcái.....yòu dǎfā rén jìnqù ràng jiějiě lái zhe* Я тільки....знову направив людей увійти та примусити сестру.
- 5) інхоативний або інгресивний аспект (开始貌 *kāishǐ mào*) – 越发伤心大哭起来 *yuèfā shāngxīn dà kū qǐlái* Юе Фа гірко заплакала.
- 6) послідовний аспект (继续貌 *jìxù mào*) – 你这样办下去, 一定会有成绩的. *nǐ zhèyàng bàn xiàqù, yīdìng huì yǒu chéngjī de*. Якщо ти будеш продовжувати так робити, то обов'язково досягнеш успіху.
- 7) короткочасний аспект (短时貌 *duǎn shí mào*) – 何不念念, 我们听听. *hébù niàn niàn, wǒmen tīng tīng*. Чому б [тобі] не почитати, ми послухаємо.

Інший китайський лінгвіст Люй Шусян (吕叔湘, 2006), розглядаючи засоби вираження категорії аспекту в сучасній китайській мові стверджує, що не кожна з них пов'язана з категорією темпоральності, оскільки існують такі ситуації, коли дія протікає в певний момент чи проміжок часу, але необхідність зазначення часу відсутня.

Ще одним китайським лінгвістом, що досліджував категорію аспекту та зробив значний внесок у дослідження цієї граматичної категорії був Чжао Юаньжень (赵元任, 1979). Розглядаючи суфікси китайської мови він визначив також дієслівні суфікси, які вказують на аспект (动态 dòngtài), головна відмінність яких від іменних суфіксів полягає в тому, що їхня продуктивність є необмеженою, але лексична сполучуваність доволі обмежена. Заслугою дослідника також є введення у лінгвістику поняття «нульового суфіксу», який виконує наступні функції:

- 1) габітуальна;
- 2) вказання на найближче майбутнє;
- 3) ненарративний (недескриптивний) присудок (赵元任, 1979, с. 126).

Відповідно, у китайській мові Чжао Юаньжень виділяє наступні аспекти:

- 1) *комплетивний аспект* (完成态 wánchéng tài) – показником являється суфікс 了 le;
- 2) *прогресивний аспект* (进行态 jìnxíng tài) – показником є суфікс 着 zhe;
- 3) *інхоативний аспект* (开始态 kāishǐ tài) – показником виступає модифікатор 起来 qǐlái;
- 4) *аспект невизначеного минулого* (不定过去态 bùdìng guòqù tài) – показником є суфікс 过 guò;
- 5) *експерієтивний аспект* (尝试态 chángshì tài) – редуплікація дієслів;
- 6) *континуатив* (继续态 jìxù tài) – модифікатор 下去 xiàqù.

Також мовознавець диференціює аспектуальний суфікс 了 le та допоміжну частку 了 le, різниця між якими чітко прослідковується в діалектах Юе та У.

Свій вагомий внесок у дослідження категорії аспектуальності в китайській мові зробив і Гао Мінкай, який визначив аспект як категорію, що акцентує увагу на станові дії або процесі протікання дії в неперервному інтервалі, завершенні процесу дії чи її розвитку, початку дії чи її результаті. Мовознавець виділяє наступні категорії аспекти китайської мови:

- 1) *прогресивний аспект* (进行体 jìnxíng tǐ): 着 zhe, 在 zài, 正在 zhèngzài, 正在.....着 zhèngzài...ne;
- 2) *комплетивний аспект* (完成体 wánchéng tǐ) : 了 le (过 guò, 好 hao) ;
- 3) *результативний аспект* (结果体 jiéguǒ tǐ): 着 zháo, 住 zhù, 得 de, 到 dào, 中 zhòng;
- 4) *починаючий аспект* (起动物 qǐdòng tǐ): 刚 gāng, 才 cái, 恰 qià;
- 5) *редуплікуючий аспект* (重叠体 chóngdié tǐ) : 看看 kàn kàn подивитись, 走走 zǒu zǒu пройтись;
- 6) *посилюючий аспект* (加强体 jiāqiáng tǐ) : послідовне використання синонімічних слів, наприклад 叫唤 jiàohuàn кричати, 观看 guānkàn спостерігати (Smith, 1995, с. 29).

Ч. Лі та С. Томпсон, розглядаючи кінцеву модальну частку 了 в сучасній китайській мові, визначали її як граматичний показник перфекту, оскільки значення "зміни стану", що виражається цим показником, є релевантним для певного референтного часу (Li&Thompson, 1982, с. 22).

Отже, категорія аспекти вказує на протікання дії і виражається за допомогою морфологічних, словотворчих та лексичних засобів, а також за участю деяких синтаксичних елементів речення. Центром формальних засобів вираження аспектуальних зв'язків вважається дієслівний предикат.

Засоби вираження аспекту залежать від внутрішньої структури самої мови і реалізуються відповідним мовними засобами.

Серед мовознавців, які досліджували аспектуальність панує думка, що дана категорія тісно пов'язана з темпоральністю, оскільки категорія аспекту відіграє важливу роль у роз'ясненні інформації про час, що міститься в реченні. Але, не зважаючи на те, що обидві категорії надають інформацію про час, між ними існує суттєва різниця. Так, темпоральність вказує на часову локалізацію ситуації, а аспект виражає зв'язок з часовою формою ситуації незалежно від розташування в часі.

Вважається, що аспектуальність є єдиною категорією китайської мови, яка має граматикалізовані маркери, в той час, як інші граматичні категорії не мають морфологічного вираження.

Оскільки процес дослідження аспекту сучасної китайської мови почався відносно нещодавно, то ще й досі немає однозначної думки щодо набору релевантних ознак вираження цієї категорії в китайській мові. Але в результаті досліджень Чжао Юаньженя (赵元任, 1979), Ч. Лі та С. Томпсон (Li, Thompson, 1940), Ван Лі (王力, 1985), К. Сміт (Smith, 1997), Ма Цзяньчжун (马建忠, 1983), Гао Мінкая (高名凯, 1986) тощо аспектуальні маркери було поділено на категорії, визначено структуру аспектуальної системи китайської мови та функції морфологічних аспектуальних маркерів.

1.3 Визначення перфекту як аспектуально-темпоральної категорії в сучасній китайській мові

У будь-якій мові представлена ціла низка мовних засобів, що мають відношення до аспектуальної характеристики дії. Нас цікавить, перш за все, категорія перфектності як невід'ємна частина функціонально-семантичної категорії аспектуальності.

Згідно з визначенням Ю.С. Маслова, *перфектність* – це семантична категорія в рамках аспектуальності, що є дієслівною формою (або предикативною комбінацією), в семантиці якої у тій чи іншій мірі поєднані два часові пласти, попередній і наступний, причому між двома ситуаціями, які пов'язані з ними, прослідковуються тісні причинно-наслідкові зв'язки. Попередня дія викликає певні наслідки для суб'єкта дії, для його об'єкту чи для всієї ситуації в цілому. Зазвичай, у таких випадках, одну із двох ситуацій можна назвати основною, а іншу – побічною, яка складає своєрідний фон (Маслов, 2004, с. 427).

Вчений виділяє 3 види перфектності:

- 1) *статальна* – стан, який розглядається на фоні дії, яка йому передувала;
- 2) *акціональна* – сама дія, яка стосується якогось більш раннього моменту протягом подій, але розглядається в аспекті своїх прямих та опосередкованих наслідків;
- 3) *дифузна* – відносна рівновага двох попередніх часових планів (Маслов, 2004, с. 428).

У загальній аспектології перфект є дієслівною формою (або предикативною комбінацією), в семантиці якої у тій чи іншій мірі поєднані два часові пласти, попередній і наступний, причому між двома ситуаціями, які пов'язані з ними, прослідковуються тісні причинно-наслідкові зв'язки. Зазвичай, у таких випадках, одну із двох ситуацій можна назвати основною, а іншу – побічною, яка складає своєрідний фон (Маслов, 2004, с. 430).

Залежно від того, на якій дії акцентується увага, майбутній чи минулій, перфект поділяють на результатив та акціональний перфект.

Результатив (перфект стану) має місце тоді, коли акцент зроблено на майбутній часовий план. У цьому випадку мова буде йти про певний стан або статичне відношення, зумовлене попередніми змінами.

Акціональний перфект вживається тоді, коли в перфекті увага зосереджена на минулій дії. В таких ситуаціях в центрі зазвичай з'являється дія, що залишає після себе певні наслідки, що створюють певну специфічну

ситуацію, яка буде актуальною для наступного часового пласту. У деяких мовах в якості особливого різновиду акціонального перфекту може виступати *інклюзивний перфект*, в якому обидва часові пласти, як попередній, так і наступний, «заповнені» тривалістю однієї і тієї самої дії (Недьяков, 1983, с. 43).

Як правило, історичний розвиток перфекту йде від результату до акціонального перфекту, при цьому результатив може виникати з конструкцій, що позначають дію, яка не пов'язана з попередньою, а акціональний перфект, у свою чергу, надалі в тій чи іншій мірі втрачає свою перфектну специфіку і може перетворюватись в неперфектний минулий час.

Як стверджує В.Б. Кашкін, перфект є специфічною категорією, пов'язаною з трьома основними аспектами мовної інтерпретації понятійної категорії часу: темпоральністю, аспектуальністю та таксисом (Кашкин, 1991, с. 31). *Таксис* виражає співвідносне темпоральне значення, для якого позиція відліку, на відміну від абсолютного моменту мовлення для часу, є змінною: темпоральне значення таксису встановлюється через відношення до іншої дії.

Поняття «таксис» вперше було вжито Р. Якбсоном у значенні «відносного часу». Як і час, таксис має загальнотемпоральний аспект, оскільки пов'язаний з ознаками тривання та лінійності; власне таксисний аспект виражає темпоральний порядок через відношення між діями, але безвідносно до характеру тривання і часу здійснення дії, інакше кажучи, таксис описує відношення дій у часі, тобто як темпоральність характеризує зовнішній час.

В інших сучасних роботах відзначається, що «розмежування імперфектності, перфектності і аорістичності не є основною семантичною функцією видів». Н.Б.-Телін вбачає в перфектності таксисний характер, стверджуючи, що семантика перфектності може вільно поєднуватися з будь-яким видовим значенням (так само, як і з будь-яким з часових значень) незалежно від того, знайде експліцитне вираження чи ні (Мерзлюк, 2017, с. 276). Цієї думки дотримується і Б. Комрі. Незважаючи на те, що

традиційно перфект прийнято вважати поняттям виду, на думку мовознавця, перфект може вважатись аспектом тільки в абсолютно відмінному від інших «аспектів» сенсі, тому більш доречно вважати перфект таксисною категорією, відносним часом (Comrie, 1976, с. 8).

Однак, як справедливо зазначає Ю.С. Маслов (Маслов, 1987, с. 193), близькість таксису і перфекту не настільки однозначна: якщо при таксисі йдеться про часове співвідношення двох (або більше) різних дій (в широкому сенсі), кожна з яких виражена окремим предикатом (або згорнутим предикатом), то при перфектності йдеться фактично про два етапи розгортання однієї ситуації, позначених одним предикатом (або згорнутим предикатом). Окрім того, вчений виділяє експліцитну (пов'язану з наявністю в реченні прислівника, дієприслівника або, рідше, віддієслівного прикметника, що виступають в предикативній або атрибутивній функції) та імпліцитну перфектність (що проявляється в минулому часі доконаного або недоконаного виду поза контекстом зв'язної розповіді, а іноді, при особливих синтаксичних або лексичних умовах, навіть на фоні такої розповіді) (Маслов, 1987, с. 194). Це твердження Ю.С. Маслова про імпліцитну перфектність є значущим, оскільки в працях дослідника був сформульований функціонально-семантичний підхід до аналізу категорії перфектності, який дозволяє розглядати її як самостійну категорію, що взаємодіє не тільки з категоріями виду і часу та категорією таксису, але і з лексичним значенням дієслова, способом дії тощо.

Серед мовознавців досі немає однозначної думки щодо набору релевантних ознак перфектності. Більшість науковців виділяють результативність, завершеність дії в минулому та її актуальність для наступних темпоральних подій, план вираження яких представлений засобами, які відносяться до різних мовних рівнів – лексичного, граматичного та лексико-граматичного. Інші ознаки можуть відрізнятись залежно від структури мови.

Актуальність як одна з ознак перфектності вказує на те, що дія, яка відбулася в минулому є актуальною для більш пізнього часового плану. Ця ознака вважається основною при характеристиці семантичних ознак перфектності.

Іншою не менш важливою ознакою перфектності є *результативність* процесу в минулому. Її значення реалізується в межах способів дієслівної дії та має уточнюючий характер її протікання в часі.

Серед релевантних ознак перфектності також варто виділити *завершеність*, яка вказує на те, що певна дія чи процес завершилися в минулому, але мають зв'язок з теперішнім часом. Ця ознака зазвичай виражається дієсловами, в лексичному значенні яких уже закладена можливість враження результату сприйняття (Маслов, 1987, с. 196–197).

К. Сміт виділяє такі ознаки перфекту: ситуація передбачає референтний час; конструкція має статичне значення, що позначає результат; суб'єкту приписується особлива властивість через участь у ситуації (Smith, 1997, с. 81).

Розглянемо категорію перфекту на прикладі англійської мови, де перфект чітко диференціюється як граматична категорія. В англійській мові, перфектний аспект – це аспект, який позначає подію, яка відбулася до моменту мовлення. Так, якщо час, в якому відбувається подія – це час моменту мовлення, то це теперішній перфект (present perfect); якщо подія відбулась до моменту мовлення, то це минулий перфект (past perfect); якщо подія відбудеться у майбутньому по відношенню до моменту мовлення – це майбутній перфект (future perfect).

У англійській мові теперішній перфект має дві основні функції:

1. показати кореляцію між дією, що відбулась у минулому та теперішнім часом;
2. виразити тривалість дії

Окрім вказаних вище є ще деякі побічні значення теперішнього перфекту, одне з яких – позначення дії, яка завершилась до початку майбутньої дії (Duan, 2013, с. 263–268).

Вживання минулого та майбутнього перфекту здебільшого співпадають із вживанням теперішнього перфекту, різниця полягає лише у часі, коли відбувається подія чи ситуація. Наприклад, минулий перфект позначає співвідношення між теперішнім станом та ситуацією чи дією, що відбулась у минулому, а майбутній перфект – зв'язок між майбутнім станом та ситуацією, що передувала йому. Хоча, як стверджує Б. Комрі, тільки теперішній перфект відповідає значенню перфекту як аспектуальної категорії (Comrie, 1976, с. 10).

Таким чином, можемо визначити, що релевантні ознаки актуальності, результативності та завершеності є характерними та інваріантними ознаками семантичної категорії перфект в більшості мов.

За семантичним спектром Б. Комрі (Comrie, 1976, с. 12) виділяє такі типи перфекту:

1. *результативний перфект* (perfect of result, stative perfect), де теперішній стан позначається як результат якоїсь минулої ситуації: це один з найяскравіших проявів актуальності минулої ситуації в момент мовлення. У прикладі “*John has arrived*. – Джон *прибув*” акцентується увага на тому, що Джон все ще тут, тобто дія все ще актуальна в момент мовлення.

2. *експерієтивний перфект* (experiential perfect), який вказує на те, що ситуація відбувалась як мінімум одного разу протягом певного часу в минулому і призвела до теперішнього. Наприклад, у реченні “*Bill has been to America* – Білл *був у Америці*” мається на увазі, що Білл був у Америці деякий час у минулому, але у момент мовлення він уже не там.

3. *перфект наявної ситуації* (perfect of persistent situation) – позначає ситуацію, яка розпочалась у минулому, але триває у момент мовлення. Наприклад, у реченні “*Я чекаю вже три роки.*” Де ситуація стосується як минулого часу, так і теперішнього

4. *перфект нещодавнього минулого* (perfect of recent past) – вказує на подію у минулому, яка відбулась нещодавно і має зв'язок із теперішнім часом. Наприклад, “*Bill has just arrived* – Білл *тільки-но приїхав*”, де ситуація,

описана за допомогою перфекту акцентує увагу на тому, що дія відбулась нещодавно.

У будь-якій мові представлена ціла низка мовних засобів, що мають відношення до аспектуальної характеристики дії, у тому числі і категорії перфекту. Таким чином, засоби реалізації семантичної категорії перфекту, визначаються граматичною організацією мов. У мовознавстві виділяють наступні засоби реалізації перфекту як аспектуальної категорії:

1. *граматичні* – наявність у мові певної граматичної категорії перфектності;

2. *лексико-граматичні* – наявність у мові граматичних (морфологічних) показників, що можуть реалізовувати значення перфектності у взаємодії з лексичними та контекстуальними засобами;

3. *лексичні засоби* – відсутність у мові граматичної категорії перфекту, або ж морфолого-синтаксичних засобів, що функціонують як засоби реалізації перфектної семантики, а реалізація цих функцій здійснюється лише за допомогою лексичних та контекстуальних засобів;

4. *контекстуальні засоби* – висловлювання, в яких відсутні прислівники та аспектуальні маркери чи інші засоби реалізації перфектної семантики, а значення перфектності у реченні набувається за допомогою контексту.

У китайській мові, де наявна граматична категорія аспекту, в той же час відсутня граматична категорія часу, а часові відношення виражаються переважно лексичними засобами, реалізація категорії перфекту як аспектуально-темпоральної категорії відбувається за допомогою лексико-граматичних засобів, а також контекстуальних засобів, що буде розглянуто в наступному підпункті.

Отже, перфектністю називають семантичну категорію в рамках аспектуальності, що характеризується своєрідною часовою подвійністю, з'єднанням в одній предикативній (або згорнуто-предикативній) одиниці двох так чи інакше пов'язаних між собою часових планів – попереднього і

наступного, а перфектом – видо-часову форму дієслова, яка позначає той факт, що результат чи наслідок ситуації, яка відбулась в минулому, актуальні і в момент мовлення.

Перфект пов'язаний з темпоральністю, аспектуальністю та таксисом які так чи інакше відносяться до категорії часу. Категорія перфекту має таксисний характер, але існує суттєва відмінність між цими двома поняттями. При таксисі йдеться про співвідношення двох і більше різних дій, а при перфектності йдеться про два етапи розгортання тієї самої ситуації.

Серед ознак перфектності виділяють результативність, завершеність дії в минулому та її актуальність для наступних темпоральних подій. Відповідно, серед функцій перфекту можна виділити: співвідношення між дією чи ситуацією, що відбулась у минулому та теперішнім часом, позначення зв'язку події, що відбулась для моменту мовлення, опис характеру протікання дії в часі. Нажаль, серед мовознавців і досі немає однозначної думки стосовно набору релевантних ознак перфекту як окремої семантичної категорії.

Серед типів перфекту виділяють результативний та експерієнтивний, перфекти наявності ситуації та перфект нещодавнього минулого, які значною мірою відрізняються між собою за набором засобів реалізації та відтінками значень.

Засоби реалізації категорії перфекту залежать від структури конкретної мови, наявності тих чи інших мовних засобів, за допомогою яких речення може набувати перфектного значення. Можна визначити такі засоби реалізації перфекту як: граматичні, лексичні, лексико-граматичні та контекстуальні, проте у кожній окремій мові використовуються специфічні для цієї мови мовні засоби вираження семантики перфекту.

1.4 Засоби вираження перфекту в сучасній китайській мові

Дослідження поняття “перфект” як окремої аспектуально-темпоральної категорії у сучасній китайській мові почалося відносно недавно. Оскільки навіть у своєму сучасному вигляді китайська мова має ознаки ізолюючої мови, хоча наявні також ознаки аглютинативності, граматично оформлених дієслівних категорій у ній не надто багато в порівнянні з іншими мовами світу, зокрема, індоєвропейськими. Не зважаючи на це, ряд дослідників (Ю.С. Маслов (Маслов, 1962), С. Томпсон (Li, Thompson, 1940), К. Сміт (Smith, 1997), Тань Аошуан (Тань, 2002), Ван Лі (王力, 1985), О. О. Драгунов (Драгунов, 1952) тощо) дотримується думки, що категорія перфекту в сучасній китайській мові виражена, хоча і досі існують суперечки стосовно того, який саме показник доречно вважати маркером перфектності. Стосовно цього питання у дослідників існують дві концепції: деякі лінгвісти, такі як К. Сміт (Smith, 1997), вважають суфікс *le*, який звикли визначати як показник експерієнтивності, таким маркером; інша точка зору схиляється до того – що показником перфектності є сентенціальний суфікс *le*, який визначають як показник “зміни стану” або “поточної релевантності” (Li, Thompson, 1940).

Оскільки перфектне значення пов’язане з перфективною граматичною зоною, то слід коротко розглянути перфективні маркери сучасної китайської мови. З огляду на вже існуючі дослідження, присвячені вивченню категорії аспектуальності, слід виділити два перфективні суфікси: *le* та *le*. Обидва суфікси мають дієслівне походження але є значно граматикалізованими у сучасній китайській мові. Також до мовних засобів на позначення категорії перфективу відносять результативні конструкції та конструкції з редуплікацією дієслівного кореня, що мають функцію лімітатива (Шварц (Хорошкина), 2009, с. 23).

Спочатку розглянемо перфективний суфікс 了 *le*, який у китайській мові є омонімічним з сентенціальною часткою 了 *le*. Хоча ці граматичні показники діяхронічно пов'язані, але вони відрізняються як за позицією у реченні, так і за функціями, які виконують. Перфективний суфікс 了 *le* у реченні займає позицію безпосередньо після предикату та вказує на те, що одна дія завершується до настання іншої. Сентенціальна частка 了 *le*, у свою чергу, стоїть після прямого додатку у самому кінці речення чи частини складного речення та акцентує увагу на виникненні нової ситуації або її зміну (Драгунов, 1952, с. 129). Більш детально ознаки сентенціального 了 *le* розглянемо під час її аналізу як перфектної частки.

Ще одним суфіксом на позначення категорії перфекту визначають морфологічний показник 过 *guò*. Основним значенням цього суфіксу, як описується у дослідженнях, присвячених аспектуальній системі китайської мови, – це експерієнтивне і позначає ситуацію, яка хоча б раз мала місце протягом певного часу в минулому. При цьому, 过 *guò* може використовуватись не тільки у тих ситуаціях, коли хтось мав певний досвід в минулому, а й тоді, коли ситуація взагалі мала місце, не важливо, чи був у неї одухотворений суб'єкт (Dahl, 1985, с. 75).

В.І. Горелов наголошує на тому, що аспектуальні показники в китайській мові містять у собі як інформацію про час (темпоральність), так і про вид (аспект). Маркери 了 *le* та 过 *guò* вказують на різні зв'язки референційного і ситуативного часу. 了 *le* після дієслова вказує на те, що ситуація локалізується в часі, вказує на зміну ситуації або на її завершення; а 过 *guò* – на те, що певна дія виконувалась хоча б один раз у минулому (напр. 他看了电影。 – “Він дивився фільм” (зараз вже не дивиться); 他看过电影。 – “Він дивився фільм” (щонайменше один раз колись в минулому).

Деякі лінгвісти, зокрема К. Сміт вважають експерієнтивний суфікс 过 *guò* ще одним показником вираження перфекту в сучасній китайській мові.

Ця гіпотеза закріпилась у мовознавстві через наявність у *过 guò* експерієнтивного значення, яке притаманне перфектним показникам. Ч. Лі та С. Томпсон визнають експерієнтивний аспект у китайській мові як такий, що вказує на те, що певна подія була пережита (випробувана) відповідно до певного референтного часу. Якщо референтний час є невизначеним, то подія була пережита (випробувана) як мінімум один раз у певний невизначений час, найчастіше невизначений минулий час. Так само, як і всі інші суфікси сучасної китайської мови *过 guò* має дієслівне походження зі значенням «пересікати, проходити» (Li, Thompson, 1989).

Окрім граматичних засобів на позначення категорії перфекту в китайській мові існують також лексико-граматичні засоби виражені за допомогою 补语 bǔyǔ (додатковий член/ комплемент). Сам по собі 补语 bǔyǔ не дає абсолютно чіткого відсилання до категорії перфекту, але в контексті він, поєднуючись з іншими елементами може виражати перфектне значення, наприклад: *孩子睡好以后，我们就走了。 Háizi shuì hǎo yǐhòu, wǒmen jiù zǒule.* (Ми пішли після того, як дитина заснула), де “睡好” є результативним комплементом, що вказує на завершення певної дії і в даному контексті має перфектне значення, що сигналізує про завершення однієї дії (спати) та зв'язок з наступною дією (піти).

Серед засобів вираження категорії перфекту в сучасній китайській мові виділяють також лексичні засоби, такі як прислівники часу, прислівники 就 jiù та 才 cái, часові маркери та редуковані дієслова. Речення може набувати перфектного значення за допомогою прислівників часу, таких як 今天 jīntiān (сьогодні), 昨天 zuótiān (вчора), 现在 xiànzài (зараз) тощо та за допомогою іменників, таких як 晚上 wǎnshàng (вечір), 早上 zǎoshang (ранок), що визначають темпоральну локалізованість висловлення. Наприклад: *他们告诉明天会来我们家做客，我们都已经迫不及待了。 Tāmen gàosù míngtiān huì lái wǒmen jiā zuòkè, wǒmen dōu yǐjīng pòbùjídàile* (Вони сказали, що завтра

приїдуть до нас в гості, ми чекаємо з нетерпінням.) – у цьому прикладі 明天 + 来 (завтра+прийти) вказує на майбутню дію, яка пов’язана з моментом мовлення, а отже, має ознаки перфекту (Солнцев, 1987, с. 57).

У деяких випадках речення може набувати перфектного значення за допомогою прислівників, таких як 就 *jiù*, що вказує на те, що дія відбулася вдало, швидко і успішно чи 才 *cái*, який виражає те, що дія відбувається повільно, пізно або ж безуспішно. Наприклад: 你怎么现在才来了, 会议已经结束了。 *Nǐ zěnmē xiànzài cái lái le, huìyì yǐjīng jiéshù le* (Ти чому тільки зараз прийшов? Збори вже закінчились) – у даному реченні “现在才来了” (зараз тільки прийшов) вказує на дію, яка відбулася надто пізно по відношенню до моменту мовлення, але безпосередньо пов’язана з ним, що дає підстави вважати, що у даному прикладі також присутнє перфектне значення (Яхонтов, 1957, с. 84).

Ще одним із можливих способів вираження перфекту в сучасній китайській мові є використання маркерів 这时候 *zhè shíhòu* (в цей час) та 那时候 *nà shíhòu* (в той час). Найчастіше ці маркери виступають єдиним засобом диференціації часової локалізації висловлювання. Наприклад: 那时候我把我的工作没做完, 所以老板生气得不行。 *Nà shíhòu wǒ bǎ wǒ de gōngzuò méi zuò wán, suǒyǐ lǎobǎn shēngqì dé bùxíng* (Тоді я не завершив свою роботу, тому керівник дуже розізлився) – в даному реченні часовий маркер 那时候 (в той час) вказує на те, що дія 没做完 (не завершив) була виконана до моменту мовлення і її результат 老板生气得不行 (керівник дуже розізлився) видима в момент мовлення (Яхонтов, 1957, с. 85).

Ч. Лі та С. Томпсон виділяють ще один лексичний засіб на позначення перфектних значень – редульоване дієслово, яке у відповідному контексті вказує на те, що дія відбувалась якийсь короткий проміжок часу і завершилась до моменту мовлення. Наприклад: 车轮转转又不转了。 *Chēlún zhuǎn zhuǎn yòu bù zhuǎn le*. Колесо покрутилось і зупинилось. У першій

частині речення дієслово 转 *zhuǎn* «крутитись» є редуплікованим і вказує на короткочасність дії, а 又不转了 *yòu bù zhuǎnle* «зупинилось» - на те, що дія вже завершилась на момент мовлення. Таким чином, можна говорити про кореляцію події, яка відбулась раніше та моменту мовлення, що і є основною ознакою категорії перфекту (McKenzie, 2017, с. 36).

У прикладах мовлення носіїв мови часто можливі висловлювання, в яких відсутні прислівники та аспектуальні маркери. Іноді, навіть немає необхідності звертатися до попереднього речення, щоб визначити їхню темпоральну локацію. Наприклад: 他在上海出生。 *Tā zài shànghǎi chūshēng* (Він народився в Шанхаї) – у цьому реченні немає жодних ознак, які б вказували на те, коли саме відбулася дія, визначається контекстуально, що дія відбувалась в минулому (Яхонтов, 1957, с. 87).

Предметом нашого дослідження є засоби вираження категорії перфекту в сутнісній китайській мові, виходячи з викладеного вище, ми можемо узагальнити засоби реалізації категорії перфекту, що виокремлюють у сучасній китайській мові:

1. аспектуальні маркери 了 *le* та 过 *guò*;
2. модифікатори (补语 *bǔyǔ*);
3. прислівники часу;
4. прислівники 就 *jiù* та 才 *cái*;
5. часові маркери;
6. редуплікація дієслова;
7. контекстуальна інформація.

На даному етапі дослідження засобів вираження категорії перфекту в сучасній китайській мові доволі ґрунтовно досліджено граматичні засоби вираження, такі як модальна частка 了 *le* та експерієнтивний суфікс 过 *guò*. Було досліджено основні функції цих показників перфектності, їх місце в реченні та доволі чітко диференційовано. Лексичні та лексико-граматичні засоби реалізації перфектної семантики на даний час ще не отримали

широкого вивчення, тому функціонування цих засобів потребує подальших досліджень. Лексичні та лексико-граматичні засоби формують перфектну семантику висловлювання у взаємодії із граматичними мовними засобами, або ж у взаємодії з контекстуальними засобами.

Висновки до розділу 1

1. Аспектуальність як окрема граматична категорія вказує на протікання дії і реалізується за допомогою морфологічних, словотворчих, лексичних засобів та за допомогою синтаксичних елементів речення, а центром формальних засобів вираження вважається дієслівний предикат. Проте, у кожній мові засоби вираження категорії аспекту різняться залежно від внутрішньої структури самої мови та засобів реалізації перфектної семантики.

Категорія аспекту тісно пов'язана з темпоральністю, оскільки містить в собі інформацію про час ситуації, проте, між цими двома категоріями існують суттєві відмінності: темпоральність вказує на часову локалізацію ситуації, в той час як аспект пов'язаний з часовою формою ситуації незалежно від розташування в часі.

2. Аспектуальність в сучасних граматичних дослідженнях розглядається як єдина категорія китайської мови, що має граматикалізовані маркери, але, оскільки дослідження аспекту сучасної китайської мови почалось відносно нещодавно, досі немає однозначного набору релевантних ознак вираження цієї категорії, але завдяки дослідникам, що працювали у сфері аспектології, таким як Ван Лі, Люй Шусян, Гао Мінкай, Дай Яоцзін, Дж. Тай, Ч. Лі та С. Томпсон, К. Сміт, Р. Сяо та Т. МакЕнері, О. О. Драгунов, С. Є. Яхонтов, наявні в китайській мові аспектуальні маркери було поділено на категорії та визначено їх функції.

3. Перфектністю називають аспектуальну семантичну категорію, для якої характерною є своєрідна часова подвійність, тобто поєднання двох

так чи інакше пов'язаних часових планів – попереднього і наступного у одній предикативній одиниці. Перфект, у свою чергу, визначають як аспектуально-темпоральну форму дієслова, яка вказує на те що результат чи наслідок ситуації, що відбулась в минулому, актуальні і в момент мовлення.

Окрім семантичних категорій аспектуальності та темпоральності, категорія перфекту також пов'язана з таксисом, але різниця між цими двома категоріями полягає в тому, що таксис виражає співвідношення двох і більше різнопланових подій, а в перфектності йдеться про два етапи розгортання тієї самої події чи стану.

Серед ознак перфектності виділяють результативність, завершеність дії в минулому та її актуальність для наступних подій. Перфект як синтаксична категорія має такі функції: співвідношення між дією чи ситуацією, що відбулась у минулому та теперішнім часом; позначення зв'язку події, що відбулась із моментом мовлення; опис характеру протікання дії в часі.

4. У кожній мові існує індивідуальний набір засобів вираження категорії перфекту, який залежить від структури мови, наявності тих чи інших мовних засобів. У китайській мові в першу чергу виділяють граматичні мовні засоби, такі як сентенціальна частка 了 le та експерієнтивний суфікс 过 guò. Окрім граматичних існують також лексичні та лексико-граматичні засоби, які формують перфектну семантику висловлювання у взаємодії з граматичними мовними засобами чи контекстом. На жаль, їхня роль у формуванні перфектної семантики не вивчена належним чином і потребує подальших досліджень.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕРФЕКТУ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Дослідження будь-якої граматичної категорії є неможливим без урахування мовних факторів та структур, що використовуються в процесі міжлюдської комунікації, а також особливостей їхнього функціонування в певних контекстах. Тому для повного опису мови ми використовуємо функціональну лінгвістику, яка дає змогу розглянути мову як комплексну функціональну систему. У своєму дослідженні ми взяли за основу функціональну граматику, що дає змогу охарактеризувати функції та семантику засобів реалізації категорії перфекту різних рівнів.

Кожна функція взаємно пов'язана з системою (структурою), адже мова являє собою сукупність актів мовленнєвої діяльності і за своєю природою є явищем соціальним. Для повного аналізу будь-якої мови окрім функціонального аспекту, необхідно також взяти до уваги системно-структурні особливості, саме тому у нашому дослідженні структурний метод грає не менш важливу роль для характеристики засобів реалізації категорії перфекту в сучасній китайській мові.

Будь-яка граматична категорія має певну семантику, що реалізується під час мовленнєвого акту залежно від контексту, того, як ситуація сприймається мовцем чи на чому акцентується увага. Саме тому для більш повного аналізу засобів реалізації категорії перфекту нам необхідно якомога детальніше розглянути окремі функції засобів реалізації категорії перфекту залежно від лексичного оточення чи контексту.

Важливу роль під час аналізу засобів вираження категорії перфекту також відіграє контекст повідомлення. У сучасній китайській мові для граматичних засобів, які слугують для реалізації перфектної семантики характерною є граматична омонімія – однакові на перший погляд граматичні одиниці в реченні виконують різні функції та мають відмінну одна від одної семантику, а лексичні та лексико-граматичні засоби здатні надавати

повідомленню перфектного значення лише поєднуючись із граматичними або контекстуальними засобами. Таким чином, можемо зробити висновок, що контекст відіграє як допоміжну, так і вирішальну роль для реалізації перфектного значення.

2.1 Функціональна граматики як методологічна основа дослідження категорії перфекту

Опис будь-якої мови доречно проводити в контексті мовленнєвої комунікації з урахуванням функцій, яких вона набуває у людському суспільстві, а також принципів та механізмів, що діють у конкретній мові. Все це дає комплексний образ мовної компетенції людини, демонструє принципи та механізми, що в ній існують. Для того, щоб описати мову як цілісну функціональну систему ми використовуємо підходи функціональної лінгвістики, розглядаючи мову як комплексну систему, що включає в себе не тільки лінгвістичну складову, а й несе в собі соціальну, культурну, історичну інформацію тощо.

В основі функціонального підходу, застосованого в цьому дослідженні, лежить функціональна граматики, яка дає функціонально-семантичний опис засобів різного рівня, які об'єднуються спільною змістовою функцією. Базою такого об'єднання є поняттєва (семантична) категорія, що в мові виражається граматичними, лексичними або нульовими засобами (Колпачкова, 2011, с. 13).

Функціональна граматики орієнтується на описі закономірностей та правил функціонування граматичних одиниць, що беруть участь в передачі змісту висловлювання, і включає опис мовних засобів не тільки в напрямку від засобів до функцій, а й від функцій до засобів. Граматична будова мови тлумачиться як структура, в якій можуть бути виділені центр, де зосереджені специфічні ознаки граматики, та периферія, де представлені єдності, що поєднують граматичні та лексичні ознаки. Сама структура граматичної

будови мови створює передумови для взаємодії граматики та лексики (Бондарко, 2001, с. 3). Як вказує М. Хеллідей, лексика та грамика мови – це не два відокремлені елементи, це два кінця одного континууму (Halliday, 2014). Лексика та грамика у функціоналізмі розглядаються як джерело творення значення, семантики.

До граматичної структури мови входять різні типи системно-структурної організації категоріальних явищ, що включають не тільки системи чи підсистеми в межах окремих мовних рівнів, а також міжрівневі системи, де поєднуються та взаємодіють морфологічні, синтаксичні, словотвірні, лексико-граматичні та лексичні елементи.

Семантична (поняттєва) категорія визначає основні інваріантні категоріальні ознаки, що виступають в тих чи інших варіантах в мовних значеннях, які виражені різними (морфологічними, синтаксичними, лексичними, комбінованими) засобами. Ці інваріанти реалізуються в конкретних мовних значеннях та функціях. Семантичні категорії займають основне положення відносно до багаторівневих підсистем змістової варіативності (Бондарко, 2001, с. 4).

Семантичні категорії реалізуються в позамовній дійсності, що відображається у свідомості та мисленні носіїв мови. Як стверджує О. В. Бондарко (Бондарко, 2001, с. 5), фактори об'єктивної позамовної детермінації семантичних категорій тісно пов'язані, вони узагальнюють діяльність мислення, та детермінуючого впливу мовної категоризації, що спирається на засоби формального вираження. Основні семантичні категорії (зокрема, семантична категорія аспектуальності) універсальні, джерела цієї універсальності знаходяться в загальних закономірностях відображення об'єктивної дійсності в людській свідомості, тобто в єдності світу та його сприйняття людьми в процесі їхньої мисленнєвої діяльності (Бондарко, 1987, с. 7).

Семантичні категорії пов'язані з певною формою мовного вираження за допомогою конкретних мовних зсобів. Це породжує питання інваріанту як

всієї семантичної категорії, так і семантичного інваріанту лексико-граматичних та граматичних категорій, що є засобами реалізації певної семантичної категорії.

Під інваріантом розуміємо ознаку чи комплекс ознак системних об'єктів (мовних та мовленнєвих одиниць, класів та категорій, їх значень та функцій), що досліджуються. Вона залишається незмінною при всіх трансформаціях, що обумовлені взаємодією вихідної системи з навколишнім середовищем. *Інваріант* – це абстрактна одиниця, яку неможливо виділити при первинному візуальному аналізі, оскільки в мовленні вона існує лише у вигляді низки конкретних реалізацій (варіантів); інваріант есплікується шляхом аналізу всіх варіантів і виділення їхніх спільних ознак, які не зазнають трансформацій незалежно від будь-яких інтра- й екстралінгвальних змін (Сорокін, 2009, с. 76-77).

Таким чином, для аналізу семантичної категорії перфектності в сучасній китайській мові ми маємо визначити інваріантні ознаки тих систем, які входять до складу цієї категорії.

2.2 Специфіка семантики категорії перфекту

Як було зазначено в підрозділі 2.1, для аналізу функціонування категорії перфектності в сучасній китайській мові важливо визначити інваріантні ознаки цієї категорії, реалізація яких буде розглянута нижче на конкретному мовному матеріалі. Оскільки категорія перфектності визначається як така, що поєднує ознаки категорії аспектуальності та темпоральності, ми можемо говорити про наступну специфіку семантики цієї категорії: входячи в сферу аспектуальності, перфектність своєрідним чином пересікається з дейктичною темпоральністю – більш пізній часовий план у складі двопланової «перфектної єдності» так чи інакше зосереджений в потоці часу. Цей план або передбачає «тут і зараз» мовця, в такому випадку ми можемо говорити про власне-перфектне значення в одному з його

варіантів; коли ж часовий план опирається на якусь іншу «точку відліку», в такому випадку ми говоримо про темпорально-зміщене перфектне значення (Маслов, 2004, с. 426).

З точки зору формальних засобів вираження перфектність можна поділити на експліцитну та імпліцитну. Під експліцитною перфектністю розуміємо таку, що має свої граматичні форми вираження, такі як аспектуальний показник *了 guò*, або сентенціальна частка *了 le* в сучасній китайській мові. Імпліцитна перфектність може бути визначена при використанні аспектуальних форм поза контекстом зв'язної розповіді або ж в особливих синтаксичних чи лексичних умовах на фоні такої розповіді (Маслов, 2004, с. 428).

Як вже зазначалось в розділі 1, залежно від фокусу уваги перфектність можна поділити на статальну та акціональну. Розглянемо умови актуалізації статально-перфектного та акціонально-перфектного значення експліцитної перфектності.

На акціонально-перфектне значення вказує обставина, що фіксує певний момент чи відрізок минулого в якості часу здійснення дії. Також акціонального значення перфект набуває у випадках, коли час на позначення дії чи стану є непрямим та тоді, коли в реченні є обставина терміну, за який відбулась певна дія. Окрім того, суттєву роль грає більш широкий контекст. Форма доконаного виду минулого часу в попередньому реченні може підтримувати акціональну інтерпретацію перфекту (Маслов, 2004, с. 429).

Основною ознакою статально-перфектного значення є поєднання з обставиною часової тривалості: 全天 *quán tiān* (цілий день), 两年 *liǎng nián* (два роки), 很长时间 *hěn cháng shíjiān* (довго), які не є характерними для звичайних форм доконаного виду. Подібні обставини тривалості доречно вживати тільки у ситуаціях, що мають здатність легко змінюватись. На статально-перфектне значення також вказують обставини, що позначають початковий момент тривалості та легко поєднуються ще й зі звичайним

доконаним видом. Також в реченні перфект набуває стального значення під час використання обставини з необмеженою кратністю, наприклад, 常常 *chángcháng* часто, 有时候 *yǒu shíhòu* іноді, 每周五 *měi zhōu wǔ* кожної п'ятниці (Маслов, 2004, с. 430).

Обставина місця (що відповідає на питання *де?*) частіше актуалізує стально-перфектне значення, тоді як обставина напрямку (*куди?*) – акціонально-перфектне. Проте, існують випадки, коли обставина місця може, залежно від лексичного значення дієслова, стосуватися більше дії в минулому, ніж стану в теперішньому часі, у таких випадках вона отримує стально-перфектну інтерпретацію (Маслов, 2004, с. 430).

В рамках перфектного значення імпліцитної перфектності також варто виділяти стально-перфектне та акціонально-перфектне значення, які також мають перехідну полосу проміжних випадків.

Чітке стально-перфектне значення представлено в доконаному виді минулого часу лише у відносно невеликій кількості випадків, що пов'язані з лексичними обмеженнями та умовами контексту: дієслово повинне позначати перехід від суб'єкту в новий стан, зміну його зовнішнього образу тощо, а контекст зазвичай включає або форми перфекту в стально-перфектному значенні, або форми теперішнього часу, чи прикметники в якості присудка, що не мають зв'язки. У таких випадках неперехідні дієслова можуть поєднуватись як з присудком, що позначає неістоти, так і з особовими підметом. Хоча, в стально-перфектному значенні хоч і рідше, але зустрічаються форми перехідних дієслів (Маслов, 2004, с. 431).

Формально до стально-перфектного значення належать випадки, коли «попередня дія» є фіктивною або метафоричною, а дія зображається як «факт, що відбувся і продовжує тривати донині» (Маслов, 2004, с. 431).

Акціонально-перфектне значення дещо ширше, ніж стально-перфектне, але, оскільки воно має не такий чіткий контраст з аористичним значенням, на нього звертали меншу увагу в літературі. Існує кілька груп

акціонально-перфектних значень, які межують зі статально-перфектним (Маслов, 2004, с. 431).

Першу групу представляють дієслова, що вказують на зміну місцезнаходження суб'єкта в просторі. Другу групу представляють випадки, в яких імплікуються прямі чи непрямі логічні послідовності дій, які є важливими для мовця чи спостерігача. До цієї групи також можна віднести приклади, в яких мовець відновлює минулі дії виходячи з їх «слідів» у теперішньому, або із ситуації в теперішньому загалом (Маслов, 2004, с. 432).

Особливу групу складають випадки, коли та чи інша ситуація продовжується до моменту в теперішньому часі і позначена доконаним видом минулого часу в поєднанні з 还没 *hái méi* /到现在没 *dào xiànzài méi* досі не (Маслов, 2004, с. 432).

На межі аористичного значення знаходяться такі випадки вживання доконаного виду минулого часу, в яких про факт минулого повідомляється без будь-якого зв'язку з тут і зараз мовця, а також без зв'язку з іншими минулими фактами (Маслов, 2004, с. 432).

Менш типовим перфектне значення традиційно вважалось для недоконаного виду минулого часу, але американський дослідник Лео Гуляницький кваліфікує недоконаний вид минулого часу, вжитого не в конкретно-процесному чи кратному значенні як акціональний перфект. У цьому випадку акціональний перфект реалізується за допомогою недоконаного виду минулого часу і протиставлений статальному, вираженому доконаним видом минулого часу. В опозиції двох типів перфекту статальний перфект розглядається як маркований член, який характеризується семантичною ознакою тривалості та вказує на результати минулих дій, що тривають в теперішньому часі, підкреслюючи збереження цих результатів протягом усього періоду між закінченням дії та моментом мовлення. В акціональному перфекті ознака тривалості залишається невираженою (Маслов, 2004, с. 433).

Загалом, Лео Гуляницький вважає перфект «прихованою» граматичною категорією, оскільки вона не має власної, характерної для неї морфологічної

репрезентації та виступає «граматичним омонімом» dokonаного або недоконаного виду (Гуляницький, 2001, с. 13).

Отже, перфект може вказувати на «тут і зараз мовця» та виражати власне перфектне значення, або ж опиратись на якусь іншу точку відліку та набувати ознак темпорально-зміщеного перфектного значення. Згідно з формальними ознаками вираження перфектність поділяють на експліцитну та імпліцитну. У китайській мові на експліцитну перфектність вказують такі граматичні форми вираження як аспеткувальний показник 过 guò, або модальна частка 了 le, імпліцитна перфектність реалізується за допомогою особливих синтаксичних чи лексичних засобів.

Залежно від фокусу уваги перфектність поділяють на статальну та акціональну. Також існують групи проміжних між перфектом та аористом значень

Належність певних випадків до групи перфектних чи проміжних між перфектом та аористом залежить від прагматичних факторів, суб'єктної ситуації мовця, контексту повідомлення тощо. Лінгвісти вже прослідкували, що випадки вживання недоконаного виду минулого часу частіше за все характеризуються акціонально-перфектним значенням, або знаходяться на межі перфектного та аористичного, у той час як на статально-перфектне значення як правило вказує dokonаний вид.

2.3 Методика дослідження категорії перфекту в сучасній китайській мові

Для дослідження різних засобів реалізації перфекту в сучасній китайській мові, таких як граматичні, лексичні, лексико-граматичні та контекстуальні, нами було використано низку спеціальних лінгвістичних методів: структурний, метод функціонального аналізу, метод компонентного аналізу, контекстуально-інтерпретативний та метод суцільної вибірки

Структурний метод було використано для аналізу морфологічних та синтаксичних структур, що виступають засобами реалізації категорії перфекту в сучасній китайській мові, можливих позиційних та структурних варіантів, взаємодії морфологічних та синтаксичних елементів для формування перфектної семантики висловлення.

Функціональний аналіз ми використали для визначення та аналізу функцій окремих показників перфекту як морфологічних, так і синтаксичних та контекстуальних, взаємодії цих показників на різних рівнях та диференціації центральних та периферійних засобів реалізації категорії перфекту. Цей метод дозволив схарактеризувати кожен засіб вираження виходячи з функцій, що реалізують елементи різних мовних рівнів, надаючи висловлюванню перфектного значення.

Метод компонентного аналізу був спрямований на визначення семантичного інваріанту категорії перфекту в китайській мові, дослідження семантики перфектних показників та розмежування їхніх функцій як показників категорії перфекту та як маркерів інших граматичних значень.

Оскільки для вираження власної думки мовець може обирати різні мовні засоби, то існує безпосередній зв'язок між комбінацією засобів для вираження перфектного значення та контекстуальною інформацією, притаманною будь-якому висловлюванню. *Контекстуально-інтерпретативний метод* було застосовано для виявлення значень мовних одиниць, що реалізуються в конкретній комунікативній ситуації, їхніх семантичних зв'язків та асоціативних смислів, що має особливе значення для китайської мови. Таким чином, оскільки у сучасній китайській мові у значній кількості випадків повідомлення набуває перфектного значення залежно від контексту або інтерпретації дії чи ситуації мовцем, а лексичні та лексико-граматичні засоби часто формують перфектну семантику висловлювання у взаємодії з контекстуальними засобами, під час виконання дослідження категорії перфекту *контекстуальний аналіз* дає нам можливість робити висновки виходячи з контексту повідомлення.

Метод суцільної вибірки – використовувався під час пошуку фактичного матеріалу та прикладів висловлень китайською мовою з перфектною семантикою на основі корпусного матеріалу ВСС 语料库 (北京语言大学语料库中心 – Корпусний центр Пекінського лінгвістичного університету).

Застосувавши у нашому дослідженні вказані вище методи лінгвістичних досліджень, ми дослідили основні засоби реалізації категорії перфекту в сучасній китайській мові на граматичному, лексичному, лексико-граматичному та контекстуальному рівнях, використавши корпусний матеріал як основний матеріал практичної частини дослідження. За допомогою використання різних підходів методологічного аналізу ми дійшли до висновку, не зважаючи на те, що в сучасній китайській мові було виявлено граматичні показники на позначення перфектної семантики, але залежно від контексту вони можуть набувати інших значень, відмінних від перфектних. Таку саму ситуацію можемо спостерігати і серед лексичних та лексико-граматичних засобів, які найчастіше набувають перфектних значень в контексті повідомлення у взаємодії із граматичними мовними засобами, або ж з контекстуальними засобами.

Також, застосувавши вказані вище методи лінгвістичних досліджень, ми проаналізували морфологічні та синтаксичні структури, за допомогою яких речення набуває перфектної семантики, проаналізували функції окремих морфологічних, синтаксичних та контекстуальних показників перфекту та диференціювали центральні та периферійні засоби реалізації категорії перфекту та охарактеризували їх виходячи з функцій, які вони виконують, надаючи перфектного значення висловлюванню.

Висновки до розділу 2

1. Для аналізу семантичної категорії перфекту ми обрали функціональний підхід, в основі якого лежить функціональна граматики, яка дає змогу охарактеризувати мовні засоби різних рівнів, які об'єднуються

спільною змістовою функцією. Також нам необхідно визначити інваріантні ознаки тих мовних систем, які входять до складу цієї семантичної категорії, щоб детально проаналізувати її особливості.

2. З точки зору семантики, перфект може вказувати на «тут і зараз мовця» та виражаючи власне перфектне значення, або ж опиратись на якусь іншу точку відліку та набувати ознак темпорально-зміщеного перфектного значення. За формальними ознаками вираження, у сучасній китайській мові виділяють експліцитні засоби вираження, такі як аспеткуальний показник 过 *guò*, та сентенціальна частка 了 *le*, та імпліцитні – синтаксичні та лексичні засоби, які здатні у висловлюванні реалізувати перфектну семантику.

3. Із усіх лінгвістичних методів, представлених сучасними мовознавчими розвідками ми сконцентрували свою увагу на тих, які допоможуть максимально чітко охарактеризувати функції та засоби вираження категорії перфекту в сучасній китайській мові. Метод функціонального аналізу було використано з ціллю комплексного вивчення окремих рівнів мови та зв'язків між ними, розглянувши семантичну специфіку ми виявили, яких значень може набувати перфект у тому чи іншому мовному оточенні, для комплексного аналізу категорії перфекту ми встановили інваріантні ознаки систем, що входять до складу цієї категорії.

Для аналізу морфологічних та синтаксичних структур, а також їхніх позицій та структурних варіантів, які набувають перфектної семантики в повідомленні, ми використали структурний метод. Метод компонентного аналізу застосовувався для дослідження семантики перфектних показників та диференціації їх функцій, а контекстуально-інтерпретативний метод дав змогу простежити та провести аналіз інтерпретацію ситуації реципієнтом та комунікативний намір мовця в кожному висловленні з перфектною семантикою. Під час відбору матеріалу для практичної частини дослідження та прикладів висловлень з перфектним значенням ми застосували метод суцільної вибірки, взявши за основу корпусний матеріал ВСС 语料库.

РОЗДІЛ 3. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ СЕМАНТИКИ ПЕРФЕКТНОСТІ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Засоби вираження категорії перфекту в сучасній китайській мові потребують детального обговорення, оскільки ще й досі це питання досліджено недостатньо. У загальному мовознавстві засоби вираження аспектуальної категорії перфекту поділяють на граматичні, лексичні, лексико-граматичні та контекстуальні. Але сучасна китайська мова має свою унікальну структуру, володіє набором граматичних та мовних засобів, які носії мови використовують у своєму спілкуванні для позначення перфектної семантики. Саме тому у цьому розділі ми маємо на меті дослідити випадки реалізації категорії перфекту за допомогою різних мовних засобів.

Як уже зазначалось у розділі 2, для граматичних показників на позначення категорії перфекту, таких як сентенціальна частка 了 *le* та морфологічний показник 过 *guo* характерною є так звана «граматична омонімія», тобто у відповідному контексті ці самі граматичні одиниці вже не позначають семантичну категорію перфекту, а набувають інших значень. Тому у цьому розділі ми також ставимо перед собою завдання диференціювати випадки вираження цими граматичними показниками категорії перфекту та інших семантичних значень, взявши за основу корпусний матеріал.

Окрім граматичних засобів вираження категорії перфекту, у своєму дослідженні ми також виділяємо лексико-граматичні, лексичні засоби та контекст, які також відіграють значну роль як інструменти вираження перфектної семантики. Розглядаючи попередні дослідження засобів вираження категорії перфекту в сучасній китайській мові виникає питання, чи можуть ці засоби набувати в реченнях перфектної семантики без використання граматичних показників? Чи лексичні, лексико-граматичні та контекстуальні засоби є лише допоміжними для вираження перфектної

семантики і в китайській мові категорію перфекту доречно вважати повністю граматикалізованою?

3.1 Сентенціальна частка 了 *le* як засіб реалізації категорії перфекту

Одним із засобів вираження перфектного значення є сентенціальна частка 了 *le*. У цьому розділі ми розглянемо ще деякі комунікативні функції та зазначимо засоби вираження перфектної семантики за допомогою цієї частки. У сучасній синології прийнято вважати, що сентенціальна частка 了 *le* вказує на зміну дії чи стану.

Як стверджують Ч. Лі та С. Томпсон (Li, Thompson, 1940), сентенціальна частка 了 *le* слугує для позначення дії або стану, що релевантний у момент мовлення. Серед функцій, які виконує сентенціальна частка 了 *le* виділяють наступні:

- коли в реченні після дієслова немає об'єкта

阿! 车来了! 快跑! Ā! Chē lái le! Kuài pǎo! – О, автобус приїхав! Біжімо! – в цьому прикладі після дієслова 来 *lái* (приїжджати) разом з часткою 了 *le* немає об'єкта і увага акцентується на завершеності дії.

- для позначення зміни ситуації або виникнення нової ситуації:

你看, 外面下雨了。 Nǐ kàn, wàimian xià yǔ le. – Дивись, на вулиці почався дощ. – у цьому випадку фраза 下雨了 *xià yǔ le* (почався дощ) вказує на те, що почалася нова ситуація.

- у конструкції 不/别……了 для вираження зміни ситуації:

对不起, 我向你道歉, 别哭了。 Duìbùqǐ, wǒ xiàng nǐ dàoqiàn, bié kū le. – Пробач, я прошу пробачення, не плач. – у цьому прикладі дієслово 哭 *kū* (плакати) обрамлюється конструкцією 别……了 *bié...le* і виражає зміну ситуації (Li, Thompson, 1982).

Існує ряд ознак, які допомагають диференціювати аспектуальний суфікс та сентенціальну частку 了 :

1) у тих випадках, коли присудок виражений не дієсловом, а іншими частинами мови, такими, як прикметник, числівно-предметне словосполучення та іменник, морфема 了 завжди має перфектне, а не результативне значення, наприклад: 他好了。 *Tā hǎole.* – Йому стало краще, 他二十五岁了。 *Tā èrshíwǔ suile.* – Йому виповнилось 25 років;

2) морфема 了 *le* має перфектне значення, якщо присудок виражений дієсловом не-дії, наприклад: 他会说中文了。 *Tā huì shuō zhōngwénle* – Він вже вмє говорити китайською мовою.;

3) у тих випадках, коли присудок, виражений дієсловом дії, вже має префіксальне чи суфіксальне оформлення у вигляді заперечень чи суфікса 过 *guò*, морфема 了 *le* завжди має перфектне значення і відноситься не безпосередньо до дієслова, а до присудка вцілому, наприклад: 没有 (немає)/ 没有了 (більше немає);

4) у тих випадках, коли присудок виражений дієсловом з додатком чи з залежним підметом, морфема 了 *le* має перфектне значення, якщо вона стоїть після додатку чи залежного підмета, тобто оформлює групу присудка вцілому, і результативне значення, якщо вона оформляє власне дієслово, наприклад: 他吃饭了没有? *Tā chīfànle méiyǒu?* – Він уже поїв чи ні? / 他吃了饭。 *Tā chīle fàn* – Він поїв;

5) у тих випадках, коли присудок виражено неперехідним дієсловом, часове чи перфектне значення має морфема 了, визначається контекстом, наприклад: 他来了没有? *Tā lái le méiyǒu?* – Він вже прийшов чи ні? / 哈, 张同志, 你也来了吗? *Hā, zhāng tóngzhì, nǐ yě lái le ma?* – Ха, товаришу Чжан, ти також тут? – у першому випадку ми бачимо результативне 了, а в другому – перфектне (Ross, 2006, 346 p.).

Кажучи про комунікативні функції сентенціальної частки 了 *le*, стверджують, що вона виражає стан, що має особливу актуальність для певної ситуації. Якщо в реченні немає більше ніякої ситуації, то це сигналізує про те, що речення з 了 *le* стосується моменту мовлення. Якщо ж в реченні вказана ще одна ситуація, то сентенціальна частка 了 *le* найчастіше стосується саме другої ситуації.

(1) 他出去买东西了。 *Tā chūqù mǎi dōngxīle.* - Він пішов купувати речі.

(2) 小刘下个月要回来探亲了。 *Xiǎo Liú xià gè yuè yào huílái tànqīnle.* – Наступного місяця Сяо Лю повертається додому, щоб відвідати родичів.

У прикладі (1) бачимо два дієлова: 出去 *chūqù* (виходити) та 买 *mǎi* (купувати), які сліднують одне за одним, але сентенціальна частка 了 *le* стосується саме другого дієлова, та вказує на те, що процес купування речей актуальний і в момент мовлення. Ту саму ситуацію спостерігаємо у прикладі (2), де дієлова 回来 *huílái* (повернутися) та 探 *tàn* (відвідувати) стоять одне за одним в реченні, але 了 *le* корелюється з саме другим дієсловом.

Іноді, у відповідному контексті сентенціальна частка 了 *le* може вказувати на гіпотетичну ситуацію. Наприклад:

(3) 我是美国人就不会说这么糟的英文了。 *Wǒ shì měiguó rén jiù bù huì shuō zhème zāo de yīngwénle.* – Якби я був американцем, я б не говорив так погано англійською.

(4) 我准时做完这份工作他就不会批评我了。 *Wǒ zhǔnshí zuò wán zhè fèn gōngzuò tā jiù bù huì pīpíng wǒle.* – Якби я вчасно закінчив цю роботу, він би не критикував мене.

У прикладах (3) та (4) із самого контексту зрозуміло, що ситуація є гіпотетичною, функція частки 了 *le* полягає в акцентуванні уваги реципієнта на тому, що комунікативна ситуація не відповідає дійсності.

Зміна дії чи стану та акцентування уваги на тому, що ця дія чи стан є характерними для даного моменту мовлення вважається однією з найхарактерніших ознак сентенціальної частки 了 *le*:

(5) 他知道那个消息了。 *Tā zhīdào nàgè xiāoxīle* – Він дізнався цю новину (раніше не знав).

(6) 汪淼马上明白了它是什么。 *Wāng Miǎo mǎshàng míngbáile tā shì shénme*. – Ван Мяо одразу зрозумів, що це таке.

Як бачимо, у прикладах (5) та (6), наведених вище, модальна частка 了 *le* акцентує увагу на зміні ситуації та тому, що її результат має значення для моменту мовлення. Причому, зміна дії чи стану не обов'язково стосується теперішнього часу. Розглянемо приклади, де зміна дії чи стану стосується минулого часу та майбутнього часу:

(7) 昨天我们走得很累了。 *Zuótiān wǒmen zǒu dé hěn lèile*. - Ми ходили так багато, що втомились (зміна ситуації стосується минулого часу).

(8) 结婚以后, 生活就跟以前完全不一样了。 *Jiéhūn yǐhòu, shēnghuó jiù gēn yǐqián wánquán bù yīyàngle*. — Після одруження життя повністю змінилось.

У прикладі (7) вказівка на те, що дія відбувається в минулому часі реалізується за допомогою прислівника часу 昨天 *zuótiān* та сентенціальної частки 了 *le*. Одним із можливих варіантів вираження перфектної семантики повідомлення з вказівкою на минулий час є поєднання прислівника 就 *jiù* та частки 了 *le*, що стоїть в кінці речення, надаючи повідомленню перфектної семантики. Проте, існують випадки, коли сам контекст повідомляє реципієнту, що ситуація стосується минулого, теперішнього чи майбутнього часу.

(9) 妈妈回来, 他在厨房做饭很活泼了。 *Māmā huílái, tā zài chúfáng zuò fàn hěn huópo le*. – Коли мама повернулася, він на кухні жваво готував їжу.

У цьому прикладі вказівка ситуації на минулий час зрозуміла з контексту повідомлення, навіть без застосування прислівників часу чи результативності як додаткових засобів для вираження перфектної семантики реципієнту зрозуміло, в якому часі відбулась зміна ситуації.

Іноді сентенціальна частка 了 *le* може вказувати не просто на зміну події чи початок нового стану, а й на те, що мовець усвідомив чи виявив стан чи дію, про які йдеться в реченні. Наприклад:

(10) 看窗户她就发现外面下雨了。 *Kàn chuānghù tā jiù fāxiàn wàimiàn xià yǔle.* — Подивившись у вікно, вона зрозуміла, що на вулиці йде дощ (у даному випадку дощ не обов'язково щойно почався, проте мовець щойно помітив зміну стану).

(11) 汪淼愣了几秒钟，才明白他该离开了。 *Wāng miǎo lèngle jǐ miǎo zhōng, cái míngbái tā gāi líkāile.* — Ван Мяо застиг на кілька секунд, перш ніж зрозумів, що йому слід піти.

Сентенціальна частка 了 *le* також вживається для того, щоб відкоригувати неправильне припущення. Розглянемо наступний приклад мовленнєвої ситуації, де дитина просить маму купити газовану воду, але мама відмовляє дитині. В цей час дитина говорить фразу:

(12) 我要喝了。 *Wǒ yào hēle.* (Але я хочу пити!) і виражає протиріччя переконань матері.

Також прийнято вживати сентенціальну кінцеву частку 了 *le*, коли якась незвична ситуація суперечить очікуванням оповідача. Наприклад:

(13) 我的邻居杀人了! *Wǒ de línjū shārénle!* – Мій сусід когось вбив!

(14) 他们突然离婚了! *Tāmen túrán líhūnle!* – Вони раптом розлучились!

У прикладах (13) та (14) мовець виражає здивування стосовно ситуації, що відбулась, акцентуючи увагу на тому, що подія виявилась неочікуваною для нього.

За допомогою сентенціальної частки 了 *le* оповідач може реалізувати перфекту семантику ситуації, коли певна дія чи стан уже завершилися і визначають дію, яка станеться далі:

(15) 我洗好衣服了, 现在可以去看电影。 *Wǒ xǐ hǎo yīfúle, xiànzài kěyǐ qù kàn diànyǐng.* - Я поправ одяг, тепер можу йти дивитись фільм. (Перша дія, завершення процесу прання, визначає те, що можна розпочати другу – перегляд фільму).

(16) 今天我全天忙的不行, 下班就要休息一会儿了。 *Jīntiān wǒ quán tiān máng de bùxíng, xiàbān jiù yào xiūxi yīhuì'erle.* – Сьогодні я весь день зайнятий, хочу трохи відпочити після роботи.

Також сентенціальна частка 了 вказує на завершення якогось стану. Наприклад:

(17) — 你为什么肚子这么大? *Nǐ wèishéme dùzi zhème dà?* — Чому у тебе такий великий живіт?

— 我吃得饱了。 *Wǒ chī dé tài bǎole* – Я дуже наївся.

Слід зазначити, що у подібних реченнях частка 了 *le* може розглядатись як така, за допомогою якої повідомлення набуває перфектного значення. Загалом, функція, яку виконує сентенціальна частка 了 *le*, значною мірою залежить від контексту і того, на чому саме мовець бажає акцентувати увагу.

Окрім того, існує ряд випадків, де 了 *le* в кінці речення реалізує одночасно перфектну та перфективну семантику висловлювання.

(18) 所以我们改变主意了。 *Suǒyǐ wǒmen gǎibiàn zhǔyǐle.* – Тож ми передумали.

(19) 谢谢你, 我知道了。 *Xièxiè nǐ, wǒ zhīdào le.* – Дякую, я зрозумів.

Як показано у прикладах (18) та (19), 了 *le* вказує не тільки на нову інформацію яку повідомляє мовець, а й реалізує перфективне значення (мовець зробив якусь дію в минулому і вона була завершена), як у прикладі (18), а також перфектну семантику (мовець дізнався про щось у минулому і

дія продовжується в момент мовлення), як бачимо у прикладі (19). Варто звернути увагу, що у обох прикладах 了 *le* одночасно виступає в ролі і аспектуального суфікса і сентенціальної частки.

Як засіб реалізації аспектуальної семантики сентенціальна частка 了 *le* може виражати інхоативність – початок нового стану. Наприклад:

(20) 下雪了。Xià xuěle. – Пішов сніг.

(21) 我走了。Wǒ zǒule. – Я пішов (Мені вже час іти).

(22) 树叶黄了。Shùyè huánge. – Листя пожовтіло.

У наведених вище прикладах частка 了 *le* виступає засобом реалізації інхоативності, тобто акцентує увагу на початку нової події чи стану та не надає реченню перфектної семантики. Це свідчить про те, що частка 了 *le* в кінці речення має властивість надавати висловлюванню відмінних від перфекту значень в рамках категорії аспектуальності.

У значній кількості випадків частка 了 *le* не набуває перфектних значень, а повідомлення, де використовується ця частка має іншу семантику. Одним із таких випадків є вживання частки 了 *le* в кінці речення, присудок якого складається з прикметника та комплементу ступеня.

(23) 实在跟你们说，这本书好极了，好极了！Shízài gēn nǐmen shuō, zhè běn shū hǎo jīle, hǎo jīle! – Я вам правду говорю, ця книга дійсно надзвичайно чудова!

(24) 咱们休息一下吧，我累死了！Zánmen xiūxi yíxià ba, wǒ lèi sǐle. – Давай зробимо перерву, я знесилений!

У прикладі (23) 好极了 *hǎo jīle* виражає найвищий ступінь порівняння прикметника, виражаючи захоплення книгою, а у реченні (24) 累死了 *lèi sǐle* вказує на найвищий ступінь знесилення. Такі вирази вже закріпились у сучасній китайській мові та, як правило, не вживаються без використання частки 了 *le*, але у таких випадках цей модифікатор вже не слугує засобом реалізації перфектної семантики, а, скоріше, вказує на граничність, найвищий

ступінь відчуттів, виражаючи суб'єктивне ставлення оповідача до ситуації. У таких випадках частка 了 *le* надає висловлюванню модальної семантики та може кваліфікуватись як модальна кінцева частка 了 *le*, яка реалізує модальність достовірності (Любимова, 2016).

Також модальна кінцева частка 了 *le* використовується в окличних реченнях, де прислівник ступеню 太 *tài* посилює значення прикметника.

(25) 这篇文章太难懂了, 我看都看不懂! *Zhè piān wénzhāng tài nán dǒngle, wǒ kàn dōu kàn bù dǒng.* – Ця стаття надто складна, я скільки не читаю, не можу зрозуміти.

(26) 他这个人太傲慢了! *Tā zhège rén tài àomànle!* – Він занадто зарозумілий.

У реченнях такого типу частка 了 *le* виконує ті ж самі функції, що у поєднанні з одноморфемними компонентами ступеня. Частка 了 *le* є обов'язковою, оскільки вона завершує репліку та вказує на актуальність і достовірність в мовній ситуації.

У випадках, коли частка 了 *le* взаємодіє із двома типами предикатів (прикметник + компонент; прислівник 太 *tài* + прикметник), вона виконує модальну функцію, яка полягає у концентрації уваги реципієнта на почуттях та ставленні оповідача до ситуації, а також аспектуальну функцію, яка вказує на те, що певний факт привернув увагу мовця і був ним щойно помічений, та що твердження пов'язане з контекстом, проте це не обов'язково означає зміну ситуації. Часто 太+*adj*+ 了 вказує на роздратованість чи розчарування, які мовець бажає висловити.

Разом із одноморфемними прикметниками, які виступають у ролі предикату та описують форму, розмір, тощо, такими як 小 *xiǎo* (малий), 高 *gāo* (високий), 长 *chǎng* (довгий), 早 *zǎo* (рано), 咸 *xián* (солоний), 瘦 *shòu* (тонкий, худий), 了 *le* часто вживається для вираження щойно виявленого стану, який не співпадає з очікуваннями мовця.

(27) 这条裙子做瘦了, 衬衫做肥了, 尺寸没有量对。Zhè tiáo qúnzi zuò shòule, chènshān zuò féile, chǐcùn méiyǒu liàng duì. – Ця спідниця надто вузька, а сорочка – завелика, мірки було знято неправильно.

(28) 我对手特别强了, 怕我打不了他。Wǒ duìshǒu tèbié qiángle, pà wǒ dǎ bùliǎo tā. – Мій суперник дуже сильний, боюсь, що не зможу його перемогти.

У прикладі (27) вирази 做瘦了 *zuò shòule* (надто вузька) та 做肥了 *zuò féile* (завелика) вказують на те, що результат, який виявив мовець суперечить його власним очікуванням і викликає у нього здивування та роздратованість. Приклад (28) також свідчить про виявлення нового факту, який не відповідав попереднім очікуванням мовця, а саме, що суперник 特别强了 *tèbié qiángle* (дуже сильний).

Отже, однією з основних комунікативних функцій сентенціальної частки 了 *le* як засобу реалізації перфектної семантики є акцентування уваги на тому, що певна дія чи стан, яка відбулась раніше, є актуальною і для моменту мовлення. Проте, в межах семантичної категорії перфекту, частка 了 *le* може вказувати на гіпотетичну ситуацію, а за допомогою прислівників вказувати на те, в якому часі відбулась дія, хоча у значній кількості випадків, належність до теперішнього, минулого чи майбутнього часу зрозуміла із контексту повідомлення.

У цій частині дослідження ми також виявили, що сентенціальна частка 了 *le* не тільки акцентує увагу на зміні певної дії чи стану, а й може вказувати на те, що це виявив мовець, хоча дія могла початись набагато раніше.

Окрім того, сентенціальна частка 了 *le* вживається для того, щоб відкоригувати неправильне припущення, акцентувати увагу на неочікуваній для оповідача ситуації, позначити послідовність кількох подій чи станів, вказати на завершення певної дії чи стану.

Функція сентенціальної частки 了 *le* як показника перфектної семантики у висловлюванні значною мірою залежить від контексту та інтенції мовця акцентувати увагу на певній події.

Проте, окрім перфектного значення частка 了 *le* також може слугувати засобом реалізації й інших значень. Наприклад, у деяких випадках ця граматична одиниця має властивість набувати в одному реченні перфектної та перфективної семантики. У відповідному контекстуальному середовищі частка 了 *le* виражає аспектуальну категорію інхоативності та констатує факт початку нового стану.

Знаходячись в реченні на тій самій позиції що і у випадках реалізації перфектної семантики частка 了 *le* часто набуває ознак модальності, виражаючи здивування, роздратованість, захоплення, тощо. У подібних реченнях ця граматична одиниця завершує думку оповідача та акцентує увагу на актуальності події в мовній ситуації. Виконуючи модальну функцію частка 了 *le* також звертає увагу реципієнта на суб'єктивне ставлення оповідача до ситуації та його почуттях або на тому, що виявлена дія чи стан не співпадають з очікуваннями оповідача. Проте, у реченнях зі структурою “太+adj+了” частка 了 *le* окрім модальної виконує водночас і аспектуальну функцію, яка полягає в тому, щоб вказати, що певна дія чи стан щойно були помічені оповідачем та привернули його увагу, а також на тому, що твердження пов'язане з контекстом повідомлення.

3.2 Морфологічний показник 过 *guò* як засіб реалізації експерієтивного перфектного значення

У сучасних дослідженнях граматичної системи китайської мови морфологічний показник 过 *guò* визначають як показник експерієтивного аспекту. Люй Шусян вказує, що ця аспектуальна частка у постпозиції до дієслова виражає завершення дії, а також може виражати, що певна ситуація

мала місце колись у минулому. Відповідно, структура $V + \text{le} \text{ guo}$ вказує на минулий час відбування певної ситуації, при цьому не обов'язковим є вказівка на безпосередньо сам час (吕叔湘, 1999, с. 246-247). Ч. Лі та С. Томпсон (Лі, Томпсон, 1940, с. 225) вказують, що аспектуальний суфікс $\text{le} \text{ guo}$ позначає, що певна подія була пережита відносно до певного референтного часу. Якщо референтний час залишається невизначеним, тоді морфологічний показник $\text{le} \text{ guo}$ виражає, що подія була пережита як мінімум один раз в певний невизначений час, зазвичай у невизначеному минулому (Лі, Томпсон, 1940, с. 226). К. Сміт, розглядаючи аспектуальну систему китайської мови зазначає, що $\text{le} \text{ guo}$ презентує попередню закриту ситуацію будь-якого типу, фінальна стадія якої вже не існує. Вона визначає тип ситуації як стативну: структура презентує результативний стан ситуації (Smith, 1997, с. 266). Р. Сяо та Т. МакЕнері визначають $\text{le} \text{ guo}$ як маркер екперієнтивного аспекту, що відображає зовнішню перспективу, у якій ситуація презентується як єдине ціле, але фокусом цього аспекту є екперієнтивність ((McEnergy, Xiao, 2004, с. 138). Дай Яоцзін визначає $\text{le} \text{ guo}$ також як показник екперієнтивного аспекту, що розглядає ситуацію із зовнішньої перспективи, відображає її неподільний цілісний характер з акцентом на те, що ситуація була "пережита". Ден Си'їн визначає суфікс $\text{le} \text{ guo}$ як такий, що вказує на завершення події або кінець стану. Кінцева стадія ситуація більше не існує, тим самим вона імплікує певний досвід, набутий до референтного часу, а саме що ситуація була пережита як мінімум один раз (Ding, 2003, с. 124). В. А. Курдюмов визначає $\text{le} \text{ guo}$ як засіб вираження багатократності дії в минулому. Лю Юехуа визначає, що аспектуальне допоміжне слово $\text{le} \text{ guo}$ виражає, що колись, у певний невизначений час відбулася певна дія або існував певний стан, але зараз (на момент мовлення) ця дія більше не відбувається, а стан вже не існує. У висловленнях з маркером $\text{le} \text{ guo}$, дієслово або стан, що оформлені цим показником, мають

відношення до ситуації моменту мовлення, або ж вплинули на ситуацію, що обговорюється (刘月华, 2016, с. 399).

У реченні суфікс *过 guò* приєднується до дієслова, яке виступає в якості предикату і вказує на те, що дія відбувалась принаймні один раз в минулому протягом невизначеного проміжку часу.

У деяких випадках *过 guò* також може позначати відмінений результат – певну ситуацію, позначену основним дієсловом, яка завершилась, але її результат більше не має місця або не спостерігається у момент мовлення. У такому випадку значення суфіксу *过 guò* протиставляється основному значенню сентенціальної частки *了 le* (Шварц (Хорошкина), 2009, с. 5).

Експерієнтивний показник *过 guò* (зазвичай не може використовуватися з дієсловами, які слабо виражають динамічність (知道 *zhīdao*, 以为 *yǐwéi*, 认为 *rènwéi*, 在 *zai* тощо), а також через те, що семантика експерієнтивності передбачає кратність дії, не може використовуватися з дієсловами, що вказують на процеси, які не мають здатності повторюватися (死 *sǐ*, 老 *lǎo*) (Li, Thompson, 1940 с. 246).

Як аспектуально-морфологічний показник морфема *过 guò* виконує наступні функції: (吕叔湘, 1999, с. 246–247)

1. Вираження завершеності дії. Структура реалізації цього значення *V+ 过 guò* подібна до структури, в якій морфема *过 guò* виступає модифікатором напрямку, але на відміну від конструкцій з модифікатором, ця структура не може бути трансформована у форму потенційного способу за допомогою інфіксів –得 *de* / -不 *bu*-, і може оформлюватися не аспектуально-морфологічним показником *了 le*, а омографічною йому сентенціальною часткою *了 le*: Наприклад: 给你, 我已经签过字了。 *Gěi nǐ, wǒ yǐjīng qiānguò zìle.* – Це тобі, я вже підписав.

2. Вираження експерієнтивності. Морфема *过 guò* у значенні показника експерієнтивності оформлює дієслово або прикметник та вказує на

те, що певна подія була здійснена відповідно до певного референтного часу, як мінімум раз, або ж ситуація чи подія відбулась в невизначений минулий час, як мінімум один раз. Основна структура вираження експерієнтивного значення в китайській мові – V+过 *guò* або V+过 *guò*+O: 我跟你说过的, 要给中央相信。 *Wǒ gēn nǐ shuōguode, yào gěi zhōngyāng xiāngxìn.* Я тобі казав, треба вірити Центральному уряду.

3. 过 *guò* як маркер експерієнтивності може бути використаний в одиничних ситуаціях. Хоча в таких ситуаціях, семантика кратності й нейтралізується, але показник 过 *guò* зберігає своє експерієнтивне значення як вказівку на набуття певного досвіду або того, що певна ситуація мала місце чи була завершена. Наприклад, 侯亮平和丁义珍一起开过公司! *Hóu Liàngpíng hé Dīng Yìzhēn yìqǐ kāi guò gōngsī!* – Хоу Лянпін та Дін Ічжень разом володіли фірмою. – одинична ситуація «володіти фірмою» може бути інтерпретована як така, що мала місце в невизначеному минулому, і характеризується набуттям певного досвіду. (Мерзлюк, 2019, с. 61-63)

Виходячи з наведених вище визначень функцій та особливостей морфологічного показника 过 *guò*, можна стверджувати, що це службове слово вказує на те, що певна ситуація або стан відбувалися у невизначений (найчастіше) момент у минулому, завершилися до моменту мовлення, кінцева стадія такої ситуації або стан вже не існує на момент мовлення, але сама ситуація певним чином пов'язана із ситуацією мовлення. Таким чином, вищенаведені особливості морфологічного показника 过 *guò* дозволяють розглядати його як засіб реалізації семантики перфектності, оскільки можемо визначити, що ситуація, на яку вказує маркер 过 *guò* є завершеною у минулому, має певний результат, та водночас є актуальною для більш пізнього часового плану. Так, маркер 过 *guò* як засіб вираження перфектного значення в китайській мові визначали К. Сміт (Smith, 1997, с. 266), Б. Компрі (Comrie, 1976, с. 59). Р. Сяо та Т. МакЕнері (McEneery, Xiao, 2004, с. 139)

відзначають, що показник 过 *guò* в сучасній китайській мові може бути визначений як експерієнтивний перфект.

Для того, щоб розглядати показник 过 *guò* як засіб реалізації категорії перфекта в китайській мові, варто диференціювати суто морфологічний показник від інших значень цієї морфеми. В сучасній китайській мові морфема 过 *guò* може виступати як повнозначне дієслово у значеннях "проходити повз", "переходити, переміщатися", "перевищувати" і, відповідно, має всі властивості дієслова, включаючи можливості оформлення аспектуальними показниками, модифікаторами тощо.

(1) 我们正过着长江大桥。 *Wǒmen zhèngguòzhe Chángjiāng dàqiáo.* – ми якраз переходимо мостом через річку Янцзи.

(2) 老王的年纪已经过了半百。 *Lǎo Wáng de niánjì yǐjīng chāoguòle bànbǎi.* – Вік старого Вана вже перевалив за півсотні років.

Крім цього, в результаті процесів граматикалізації повнозначного дієслова сформувалися функції морфеми 过 *guò* як модифікатору напрямку та модифікатора результату.

(3) 陆大夫从护士的手里接过病历。 *Lù dàifū cóng hùshì dì shǒu lǐ jiēguò bìnglì.* – Лікар Лу взяв з рук медсестри медичну картку.

(4) 我们好不容易熬过寒冷的冬天。 *Wǒmen hǎobù róngyì áoguò hánlěng de dōngtiān.* – Ми дуже нелегко пережили холодну зиму.

Аспектуальне значення морфеми 过 *guò* генетично пов'язано з дієсловом 过 *guò* та модифікаторами напрямку та результату 过 *guò*. Аспектуальне значення є результатом процесу граматикалізації від повнозначного дієслова через модифікатори до службової морфеми (Мерзлюк, 2017, с. 126). Предметом нашого дослідження в цьому підпункті є власне морфологічний показник 过 *guò* як такий, що може виражати семантику перфекту в сучасній китайській мові.

Відповідно до досліджень Б. Комрі (Comrie, 1976, с. 58), експерієнтивний перфект включає такі особливості:

- 1) ситуація відбувалася мінімум один раз;
- 2) ситуація відбувалася у минулому;
- 3) ситуація приводить (пов'язана) з моментом мовлення (теперішнім часом)

Розглядаючи категорію екперієнтивності в китайській мові, можна виділити в екперієнтивному значенні, і відповідно у значенні екперієнтивного перфекту) наступні компоненти (Падучева, 1996, с 43; Мерзлюк, 2019, с. 61-63):

- 1) екзистенційне (фактичне) членування, що виражається у зв'язку з фактом того, що певна ситуація мала місце;
- 2) результативність – ситуація досягла внутрішньої межі, в певний момент настав її підсумковий стан;
- 3) відокремленість дії від моменту мовлення, а саме: кінцевий стан ситуації не зберігся на момент мовлення;
- 4) кратність – ситуація мала місце як мінімум один раз;
- 5) невизначеність часу завершення;
- 6) ретроспективна позиція спостерігача.

На нашу думку, саме ці семантичні компоненти формують семантичну зону екперієнтивного перфекту в китайській мові, виступаючи його семантичним інваріантом.

Розглянемо функціонування морфологічного показника 过 guò як засобу реалізації перфектної семантики в сучасній китайській мові.

(5) 他的母亲说, 本来学书法只是希望让孩子能沉稳安静些, 虽然也参加过一些比赛, 但这一次展览, 让孩子在了解了不少书法知识的同时, 更为自己懂得和继承中国的传统书法艺术而十分自豪。 Tā de mǔqīn shuō, běnlái xué shūfǎ zhǐshì xīwàng ràng hái zǐ néng chénwěn ānjìng xiē, suīrán yě cānjiāguò yīxiē bǐsài, dàn zhè yīcì zhǎnlǎn, ràng hái zǐ zài liǎo jiě liǎo bù shǎo shūfǎ zhǐshì de

tóngshí, gèng wèi zìjǐ dǒngdé hé jìchéng zhōngguó de chuántǒng shūfǎ – Його мати сказала, що на самому початку навчання каліграфії сподівалася на те, що дитина зможе трохи побути спокійною, хоча й приймала участь в декількох конкурсах, але ця виставка водночас і принесла дитині багато знань з каліграфії, і в той же час вона сама ще більше стала відчувати гордість за те, що розуміє та продовжує китайське традиційне мистецтво каліграфії.

(6) 在积极探索中国社会主义建设的正确道路过程中, 我们遇到过不少困难, 也发生过严重的失误。Zài jījí tànsuǒ zhōngguó shèhuì zhǔyì jiànshè de zhèngquè dàolù guòchéng zhōng, wǒmen yù dào guò bù shǎo kùnnán, yě fāshēngguò yánzhòng de shīwù. – У процесі активного пошуку правильного шляху розбудови соціалізму в Китаї, ми пережили багато труднощів, траплялися дуже серйозні помилки.

(7) 我跑过马拉松。Wǒ pǎoguò mǎlāsōng. – Я бігав марафони.

У прикладах (5), (6) та (7) ситуації, що маркуються морфологічним показником 过 guò можемо розглядати як такі, що мали місце (суб'єкти набули певного досвіду), відбувалися у невизначений момент (або період) у минулому, а також передбачається, що ці ситуації відбувалися не один раз, але на момент мовлення результат або кінцеві стадії цих ситуацій вже не існують. Так, у прикладі (5) мала місце ситуація участі у деяких конкурсах з каліграфії, але не визначено, в який момент часу це відбувалося, ми можемо констатувати, що це відбувалося у минулому, та на момент повідомлення, участь в конкурсах з каліграфії вже реалізована і повністю завершена. Крім цього, у цьому прикладі есплікується кратність відбування ситуації (一些比赛 "деякі змагання"). У прикладі (6) ситуації "пережили немало труднощів" та "траплялися серйозні помилки" можна визначити як такі, що відбулися, мали місце у невизначений момент у минулому, і на момент мовлення вони вже не існують, хоча пов'язані з моментом мовлення, як фактор, що вплинув на ситуацію мовлення. У прикладі (7) наголошується на тому, що суб'єкт 我

"я" має досвід марафонів, і це відбувалося як мінімум один раз до моменту повідомлення. Тим самим, ми можемо прослідкувати, що в цих ситуаціях реалізується перфектна семантика, а саме екзистенційність певної ситуація (ситуація мала місце), те, що ситуація відбувалася у невизначеному минулому та є завершеною на момент мовлення.

(8) 在武汉和重庆《新华日报》工作期间，我翻译介绍过不少俄国文学和苏联文学的作品。 *Zài Wúhàn hé Chóngqìng "xīnhuá rìbào" gōngzuò qījiān, wǒ fānyì jièshàoguò bù shǎo éguó wénxué hé sūlián wénxué de zuòpǐn.* – У період роботи в газеті "Сінхуа Жибао" в Ухані та Чунціні, я перекладав та знайомив [читачів] з багатьма творами російської та радянської літератури.

(9) 现在铁路上不少做负责工作的干部，都在这些学习班里学习过。 *Xiànzài tiělù shàng bù shǎo zuò fùzé gōngzuò de gānbù, dōu zài zhèxiē xuéxí bān lǐ xuéxíguò.* – Багато з кадрових працівників, що зараз обіймають відповідальні посади в залізниці, навчалися на цих курсах.

(10) 楚老生前担任过一些重要领导职务，但从不居功自傲。 *Chǔ lǎoshēng qián dānrènguò yīxiē zhòngyào lǐngdǎo zhíwù, dàn cóng bù jūgōngzì'ào.* – Старий Чу раніше займав керівні посади, але він ніколи не задавався.

Важливим елементом перфектної семантики є актуальність події (ситуації), що відбулася у минулому, для ситуації більш пізнього часового плану. У прикладі (8) такий зв'язок проявляється в тому аспекті, що морфологічний показник *过* *guò* вказує, що "я" перекладав та знайомив читачів з літературними творами в певний період свого життя, але на момент мовлення автор вже не займається цією роботою. У прикладі (9) досвід навчання на курсах є актуальним на теперішній момент, оскільки ситуація "навчання на курсах" має певний вплив на ситуацію мовлення. У прикладі показник *过* *guò* описує ситуацію, що Старий Чу мав досвід роботи на керівних посадах, тобто така ситуація мала місце у минулому як мінімум

один раз, але імплікується, що на момент мовлення старий Чу вже не обіймає керівних посад.

Як зазначалося вище, одним з важливих елементів семантики екзистенційного перфекту є те, що ситуація відбувалася у минулому, і ситуація відокремлена від моменту мовлення, що проявляється у тому, що кінцевий стан певної ситуації на момент мовлення не зберігся. Розглянемо це на наступних прикладах:

(11) *我去过321地质队，那里确有一种奋发向上的氛围。 Wǒ qùguò 321 dìzhì duì, nàlǐ què yǒuyī zhǒng fèn fā xiàngshàng de fēnwéi. – Я бував у 321 геологорозвідувальній експедиції, там дійсно була атмосфера прагнення вперед, до нових цілей.*

(12) *我说：你的理想、前途、地位这些都谈过了，还有什么希望没有？ Wǒ shuō: nǐ de lǐxiǎng, qiántú, dìwèi zhèxiē dōu tán guò le, hái yǒu shé me xīwàng méiyǒu? – Я кажу: твої ідеали, перспективи, місце, ми все це обговорювали, чи є ще якісь сподівання?*

У цих прикладах ситуації "перебування в експедиції" (11) та "обговорення" (12) відбулися до моменту мовлення, їхній кінцевий стан не існує на ц момент. У прикладі (11) мовець вже не перебуває в геологорозвідувальній експедиції, а у прикладі (12) обговорення ідеалів, перспектив та місця вже завершено на момент мовлення. Але момент завершення ситуацій, що передують моменту мовлення не визначений, його неможливо визначити.

Ще одним компонентом семантики екзистенційного перфекту є кратність. За відсутності експліцитного вираження кількості разів, що відбувалася дія, ситуація може трактуватися як така, що мала місце як мінімум один раз, але не виключно, що вона могла відбуватися більше, ніж один раз.

(13) *我们弹过这支歌。 Wǒmen tàn guò zhè zhī gē. – Ми грали цю пісню.*

У прикладі 13 імплікується, завдяки використанню морфологічного показника *过 guò*, що дія "співати пісню" відбувалася як мінімум один раз у минулому, але можливо інтерпретувати, що дія повторювалася не однократно у невизначеному минулому, і на момент мовлення "ми" маємо досвід виконання цієї пісні.

Крім того, кратність у висловленнях з *过 guò* може експлікуватися за допомогою модифікаторів кратності:

(14) 昨天晚上咳嗽过好几回。 *Zuótiān wǎnshàng késòuguò hǎojiǐ huí*. – Вчора ввечері кашляв декілька разів.

(15) 泰中科学技术合作部长级联合委员会已开过7次会议。 *Tài Zhōng kēxué jìshù hézuò bùzhǎng jí liánhé wěiyuánhùi yǐ kāiguò 7 cì huìyì*. – Об'єднаний комітет з тайландсько-китайського науково-технічного співробітництва на рівні міністрів вже проводив сім засідань.

У цих прикладах кратність певної події, "кашляти" (14) та "проводити засідання" (15) виражається за допомогою модифікаторів кратності *好几回 hǎojiǐ huí* "декілька разів" та *7次 7 cì* "сім разів".

Перфектна семантика, що реалізується морфологічним показником *过 guò* у висловлюванні також може підсилюватися темпоральними прислівниками, такими як *曾经 céngjīng* "колись", *从来 cónglái* "завжди", *从来没 cónglái méi* "ніколи", *从未 cóng wèi* "ще ніколи" тощо. На нашу думку ці темпоральні прислівники з однієї сторони експлікують темпоральну віднесеність ситуації до минулого часу, з іншої сторони – підсилюють невизначеність завершення ситуації.

(16) 她说，自己在今年4月份的全国游泳冠军赛后，身体状况就陷入了低潮，曾经生过三次大病。 *Tā shuō, zìjǐ zài jīnnián 4 yuèfèn de quánguó yóuyǒng guànjūnsài hòu, shēntǐ zhuàngkuàng jiù xiànrùle dīcháo, céngjīng shēngguò sāncì dàbìng*. – Вона сказала, що після чемпіонату країни з плавання

у квітні цього року, стан її здоров'я погіршився, у свій час вона перенесла три тяжкі хвороби.

(17) 尽管在这个问题上, 过去总社曾经发过不少指示, 提过不少意见, 但日子久了, 就被渐渐地忘却, 思想上又模糊起来。 Jǐnguǎn zài zhège wèntí shàng, guòqù zǒng shè céngjīng fāguò bu shǎo zhǐshì, tíguò bù shǎo yìjiàn, dàn rìzi jiǔle, jiù bèi jiànjiàn de wàngquè, sīxiǎng shàng yòu móhú qǐlái. – Хоча стосовно цієї проблеми в минулому головна агенція у свій час надсилала чимало інструкцій, висувала чимало зауважень, але з часом поступово все забувалося, і ідеологія знову почала ставати розпливчастою.

(18) 从来没有嫉妒过任何人。 Cónglái méiyǒu jídùguò rènghé rén. – Ніколи не заздрив будь-кому.

В цих прикладах використання темпоральних прислівників 曾经 *céngjīng* "колись", 从来没 *cónglái méi* "ніколи" підсилює перфектну семантику висловлювання. Прислівник 曾经 *céngjīng* "колись" підкреслює невизначеність часу, коли відбувалася ситуація. Так, у прикладі 16 часом дії "перенести три тяжкі хвороби" може виступати будь-який відрізок часу з квітня цього року", але передбачається, що ця дія завершилася до моменту мовлення. Так само у прикладі (17) дії "надсилати інструкції", "висувати зауваження" може локалізуватися в будь-якому моменті минулого, що підкреслюється використанням прислівника 曾经 *céngjīng* "колись". У реченні (18) використання прислівника 从来没 *cónglái méi* "ніколи" підкреслює відсутність того, що ситуація "заздрощів" мала місце у будь-якому відрізку часу у минулому. Функція темпоральних прислівників як лексичних засобів формування перфектного значення в китайській мові більш детально буде розглянута в наступних підрозділах роботи.

Окремо варто зупинитися на випадках, коли маркер 过 *guò* не виступає засобом вираження значення експерієнтивного перфекту, а за своєю функцією збігається з показником реалізації дії 了 *le*. Така нейтралізація його значення

характерна для використання показника 过 *guò* в одиничних ситуаціях (Мерзлюк, 2019, 61-63):

(19) “芝加哥太阳时报”发表过一封读者来信。 “*Zhījiāgē tàiyáng shìbào*” *fābiǎoguò yī fēng dúzhě láixìn*. – Газета “Чикаго сан” опублікувала лист читача.

(20) 世界工联于一九四七年曾在非洲达卡召开过一次区域性会议。 *Shìjiè gōng lián yú yījiǔsìqī nián céng zài Fēizhōu Dá kǎ zhàokāiguò yīcì qūyù xìng huìyì*. – Всесвітня федерація профспілок у 1947 році провела регіональну конференцію в Дакарі, в Африці.

У цих прикладах перфектна семантика показника 过 *guò* нейтралізується, він виражає значення завершеності, реалізації певної ситуації або дії, і за своєю функцією збігається з аспектуальним показником 了 *le*.

Таким чином, ми можемо зробити висновки, що морфологічний показник 过 *guò* у сучасній китайській мові як маркер експерієнтивного аспекту може реалізовувати перфектні значення, а саме значення експерієнтивного перфекту, виражаючи семантичні елементи, що входять до зони цього виду перфекту, а саме: екзистенційне членування; актуальність для більш пізнього часового плану (моменту мовлення чи референтного часу); результативність; відокремленість дії від моменту мовлення; кратність; невизначеність часу завершення; ретроспективна позиція спостерігача. Перфектна семантика може реалізуватися у висловленні показником 过 *guò* разом з темпоральними прислівниками. Але в певних ситуаціях експерієнтивне значення маркера 过 *guò* може нейтралізуватися, тоді цей показник виконує функцію вказівки на реалізацію певної дії чи ситуації.

3.3 Лексико-граматичні засоби реалізації перфектної семантики в китайській мові

До лексико-граматичних засобів реалізації перфектної семантики в сучасній китайській мові ми відносимо прислівники часу (темпоральні прислівники), прислівники 就 *jiù* та 才 *cái*, часові маркери тощо. На нашу думку, темпоральні прислівники, певні часові маркери у висловленні китайської мовою та морфологічні аспектуальні показники предикату взаємодіють, тим самим утворюючи систему аспектуально-темпоральних відношень, що формують перфектне значення висловлення. Як було вказано вище, основними особливостями інваріанту категорії перфекту є завершеність дії та її актуальність для певного моменту більш пізнього часового плану. Ми вважаємо, що темпоральні прислівники, а також, більш широко, обставини часу в китайському реченні виконують, в пешу чергу, функцію часової локалізації ситуації, а також актуалізують її темпорально локалізованої пізніше ситуації. В цій частині нашого дослідження буде розглянуто функції темпоральних маркерів у формуванні перфектного значення висловлення.

До темпоральних прислівників, тобто таких, що виражають часові відношення. в китайській мові відносять наступні: 刚 *gāng* “щойно”, 刚刚 *gānggāng* “щойно”, 已 *yǐ* “вже”, 已经 *yǐjīng* “вже”, 曾经 *céngjīng* “колись”, 早 *zǎo* “раніше”, 就 *jiù*, 正 *zhèng* “якраз”, 正在 *zhèngzài* “якраз”, 在 *zài*, 将 *jiāng*, 将要 *jiāngyào* “ось-ось”, 立刻 *lìkè* “відразу ж”, 马上 *mǎshàng* “негайно”, 顿时 *dùnshí* “відразу ж”, 一时 *yīshí* “відразу”, 向来 *xiànglái* “завжди”, 一直 *yīzhí* “завжди”, 好久 *hǎojiǔ* “давно”, 永远 *yǒngyuǎn* “завжди”, 从来 *cónglái* “ніколи”, 偶尔 *ǒu'ěr* “іноді”, 总是 *zǒngshì* “завжди” тощо.

У формуванні перфектної семантики висловлення релевантними є прислівники, що вказують на минулу співвіднесеність дії, або на

завершеність дії до моменту мовлення. До таких прислівників ми можемо віднести 刚 gāng, 刚刚 gānggāng, 已 yǐ, 已经 yǐjīng, 曾经 céngjīng, 早 zǎo, 就 jiù, 从来 cónglái. Зазначені прислівники є важливим елементом, що взаємодіє з морфологічними та контекстуальними засобами, тим самим утворюючи можливості реалізації значення перфектності у реченні. Розглянемо більш детально ці прислівники.

Прислівник 已经 yǐjīng (вже)

Прислівник 已经 yǐjīng “вже” виражає завершеність дії або стану, або ж досягнення певного ступеня як завершеності дії (吕叔湘, 1999, с. 612). Інше визначення функцій прислівника 已经 yǐjīng “вже” дає нам підстави розглядати його як один із елементів у формуванні перфектної семантики. 已经 yǐjīng “вже” виражає, що до моменту мовлення, або до певного визначеного часу вже відбулася певна дія або стан, і на момент мовлення або у визначений певний момент існує результат цієї дії (刘月华, 2016, с. 229). Таким чином, ми можемо розглядати прислівник 已经 yǐjīng як засіб реалізації результативного перфекту, в якому певний поточний стан розглядається як результат певної минулої ситуації (Comrie, 1976, с. 56). Розглянемо реалізацію перфектності за допомогою прислівника 已经 yǐjīng на мовному матеріалі.

(1) “七五”计划已经开始实施。 Qīwǔ” jìhuà yǐjīng kāishǐ shíshī. – План “сьомої п'ятирічки” вже почав виконуватися.

(2) 在 2001 年, 我们的手续费收入已经占全行总收入的 66%。 Zài 2001 nián, wǒmen de shǒuxù fèi shōurù yǐjīng zhàn quán háng zǒng shōurù de 66%. – У 2001 році, доходи від комісійних зборів склали 66% від доходів всієї галузі.

(3) 多渠道的民间外交已经成为中国与世界各国关系发展和中国经济建设中一支越来越重要的推动力量。 Duō qúdào de mínjiān wàijiāo yǐjīng chéngwéi zhōngguó yǔ shìjiè gèguó guānxì fāzhǎn hé zhōngguó jīngjì jiànshè

zhōng yī zhī yuè lái yuè zhòngyào de tuīdòng lìliàng. – Народна дипломатія за допомогою різних каналів (шляхів) вже стала все більш і більш важливою рушійною силою розвитку відносин Китаю з іншими країнами та розбудови китайської економіки.

(4) *因此，显然美国政府在请红十字国际委员会出面的时候，便已经明知 它的建议是会被朝鲜人和中国人接受的。 Yīncǐ, xiǎnrán měiguó zhèngfǔ zài qǐng hóng shízì guójì wěiyuánhùi chūmiàn de shíhòu, biàn yǐjīng míngzhī tā de jiànyì shì bù huì bèi cháoxiǎn rén hé zhōngguó rén jiēshòu de. – Саме тому, очевидно, що коли уряд Сполучених Штатів запрошує Комітет червоного хреста бути присутнім, то вони вже точно знають, що їхня пропозиція не буде прийнята народом Кореї та Китаю.*

У наведених вище прикладах прислівник *已经 yǐjīng* вказує, що завершена дію, і на момент мовлення (або на інший визначений момент) наявним є певний стан як результат дії. У прикладі (1) дія "початку виконання п'ятирічки" може бути інтерпретована як така що завершилася на момент мовлення, і процес виконання планів п'ятирічки є вже станом-результатом "початку виконання". У прикладі (3) "народна дипломатія" на момент завершила процес "становлення" як рушійної сили взаємовідносин Китаю з іншими країнами, і саме в момент мовлення вже наявний стан, як результат цієї дії. У прикладах (2) та (4) дія завершена на певний визначений момент ("2001 рік" – у прикладі (2), та момент "запрошення Міжнародного червоного хреста" – у прикладі (4)), і на цей зазначений момент вже наявний результат цієї дії, що є станом: стан "займання 66% галузі (приклад 2) та стан "знання (розуміння)" у прикладі (4). Таким чином, у цих прикладах прислівник *已经 yǐjīng* реалізує семантику результативного перфекту, тобто наявності на момент мовлення (або на певний визначений момент) стану, що є результатом дії, завершеної в минулому (до моменту мовлення).

Зазвичай, прислівник *已经 yǐjīng* формує перфектне значення висловлення у взаємодії з аспектуальними показниками *了 le* та *过 guò*. Ми

вважаємо, що в таких синтаксичних структурах перфективні морфологічні показники вказують на завершеність дії безвідносно до часу, а прислівник 已经 *yǐjīng* виконує функцію темпоральної локалізації дії як такої, що відбулася (і була завершена) в минулому, до моменту мовлення, і на момент мовлення наявний стан як результат заведеної дії. Розглянемо ці структури.

(5) 我国工业中已经建立了一系列的新工业部门。 *Wǒguó gōngyè zhōng yǐjīng jiànlìle yī xìliè de xīn gōngyè bùmén.* – В промисловості нашої країни вже сформувався ряд нових промислових галузей.

(6) 我们已经确定了本世纪头 20 年的奋斗目标。 *Wǒmen yǐjīng quèdìngle běn shìjì tóu 20 nián de fēndòu mùbiāo.* – Ми вже визначили цілі боротьби на перші 20 років цього століття.

(7) 现在, 起义的官兵已经当了红军, 不再是敌军, 是友军了。 *Xiànzài, qǐyì de guānbīng yǐjīng dāngle hóngjūn, bù zài shì dí jūn, shì yǒujūnle.* – Зараз, повстанські офіцери та солдати вже стали до лав Червоної Армії, вони більше не вороги, вони вже дружні війська.

У цих прикладах використання аспектуальної частки 了 *le* вказує на реалізацію певної ситуації (дії): "формування нових галузей" (5), "визначення цілей" (6), "стати до лав" (7). Ці ситуації можуть бути інтерпретовані як такі, що були вже реалізовані, завершені, розглядаються як єдине неподільне ціле, в них неможливо визначити окремі стадії розгортання ситуації. Прислівник 已经 *yǐjīng* вводить вказівку на те, що реалізація цих ситуацій відбулася до моменту мовлення, і на момент мовлення існує результат реалізації цих ситуацій як певний стан: стан "наявності нових промислових галузей" (5), стан "визначених цілей" (6), стан того, що "війська не є ворожими" (7).

Яскраво демонструють наявність результативного стану після завершення певної ситуації (дії) структури, в яких можуть сполучатися прислівник 已经 *yǐjīng*, дієслова з результативними модифікаторами та аспектуальна частка 了 *le*:

(8) 赵紫阳说，我们对使国家富强起来充满了信心，因为我们已经找到了一条符合国情的建设道路。 *Zhào zǐyáng shuō, wǒmen duì shǐ guójiā fùqiáng qílái chōngmǎnle xìnxīn, yīnwèi wǒmen yǐjīng zhǎodàole yītiáo fúhé guóqíng de jiànshè dàolù.* – Чжао Цзиян сказав, що ми наповнені впевненістю в тому, що країна стане заможною, оскільки ми вже знайшли шлях розбудови, що відповідає ситуації в країні.

В цьому випадку результативна ситуація "знайти", що виражена структурою дієслово 找 *zhǎo* "шукати" та модифікатор результату 到 *dào* розглядається як така, що вже реалізована, що виражається використанням аспектуального маркеру 了 *le*. Те, що ситуація завершилася (була реалізована) в минулому до моменту мовлення есплікується за допомогою прислівника 已经 *yǐjīng*. Таким чином, в цьому реченні реалізується семантика результативного перфекту як результату взаємодії результативних дієслівних структур, аспектуального маркеру 了 *le* та темпорального прислівника 已经 *yǐjīng*.

(9) 这种办法有些地方已经用过，收效很大。 *Zhè zhǒng bànfǎ yǒuxiē dìfāng yǐjīng yòngguò, shōuxiào hěn dà.* – Цей спосіб було використано в деяких місцевостях, ефект [від цього способу] дуже значний.

(10) 我们已经到过中国许多大城市，你们对苏联文化工作者代表们所表现的那种关心，深深地感动了我们。 *Wǒmen yǐjīng dàoguò zhōngguó xǔduō dà chéngshì, nǐmen duì sūlián wénhuà gōngzuò zhě dàibiǎomen suǒ biǎoxiàn dì nà zhǒng guānxīn, shēn shēn de gǎndòngle wǒmen.* – Ми вже побували в багатьох великих містах Китаю, нас дуже глибоко розчулила та турбота, яку ви проявили до літературних працівників Радянського Союзу.

Темпоральний прислівник 已经 *yǐjīng* може також використовуватися у висловленнях з аспектуальним експерієнтивним маркером 过 *guò*. Як розглядалося вище, аспектуальна частка 过 *guò* виступає як показника експерієнтивності, тобто ситуації, що мала місце у невизначеному минулому,

завершилася до моменту мовлення та її результат більше не існує, але є актуальним для більш пізнього часового плану. На нашу думку, завдяки тому, що прислівник 已经 *yǐjīng* вказує на те, що дія відбулася до моменту мовлення (або певного визначеного часу), але на момент мовлення існує результат цієї дії як стан, підсилює актуальність ситуації для плану моменту мовлення, в той же час нейтралізує ту семантичну ознаку маркера експерієнтивності 过 *guò*, що результат ситуації не існує на момент мовлення (або на інший визначений момент часу). У прикладі (9) на момент мовлення наявний результат дії "використання певного способу" – як набутий досвід, що є актуальним для самого моменту мовлення. В прикладі (10) ситуація "побувати в багатьох містах Китаю" розглядається як завершена на момент мовлення, але її результат, у вигляді набутого досвіду на момент мовлення продовжує існувати.

Таким чином, ми вважаємо, що темпоральний прислівник 已经 *yǐjīng* може розглядатися як один з лексичних маркерів перфектності у висловленні, основна функція якого – актуалізація результату певної завершеної дії в минулому для моменту мовлення (або певного визначеного часу) як стану, що існує на момент мовлення.

Прислівник 曾经 *céngjīng* (колись; одного разу)

Темпоральний прислівник 曾经 *céngjīng* виражає, що в минулому відбувалася певна дія або існував певний стан (吕叔湘, 1999, с. 110). Він виражає, що в минулому відбувалася певна дія або стан, але вона (дія або стан) припинилися до моменту мовлення. Найчастіше прислівник 曾经 *céngjīng* виступає у взаємодії з експерієнтивним маркером 过 *guò*.

(11) 我曾在电视台工作。 *Wǒ céng zài diànshìtái gōngzuò.* – Я колись працював на телеканалі.

(12) 曾经听到过这样一个故事。 *Céngjīng tīng dào guò zhèyàng yí gè gùshi.* – Колись чув таку одну історію.

(13) 我曾经学过汉语。 Wǒ céngjīng xuéguò hànyǔ. – Я колись вчив китайську мову

У цих прикладах прислівник 曾经 *céngjīng* акцентує на тому, що ситуація мала місце у невизначеному минулому. За відсутності показника 过 *guò* (приклад 11) цей прислівник вказує на те, що дія відбувалася у невизначеному минулому, а суб'єкт дії набув певного досвіду в результаті цієї дії, а сама дії вже завершена, її результат на момент мовлення не існує. Так, ситуація "працювати на телебаченні" у прикладі (11) на момент мовлення вже не існує. У прикладах (12) та (13) темпоральний прислівник 曾经 *céngjīng* взаємодіє з аспектуальним показником перфективності 过 *guò*, акцентуючи на невизначеності часу, коли відбувалася дія, а також на тому, що дія завершилася до моменту мовлення, але її результат є актуальним для моменту мовлення як набутий досвід. Таким чином, формується перфекта інтерпретація висловлення.

Прислівники 曾经 *céngjīng* та 已经 *yǐjīng* за своєю функцією локалізують певну ситуацію (дію) в моменті, що передує моменту мовлення, і виражають, що до настання моменту мовлення дія вже є завершеною. Різниця між цими двома прислівниками полягає в тому, що прислівник 曾经 *céngjīng* виражає те, що дія відбувалася у минулому, але час цієї дії, хоча і не визначений, але відносно далекий від моменту мовлення. 已经 *yǐjīng* виражає завершення дії у минулому, час, на який вказує цей прислівник – зазвичай близький до моменту мовлення.

(14) 这本书我曾经买过好几次，都没买到。 Zhè běn shū wǒ céngjīng mǎiguò hǎojiǐ cì, dōu méi mǎi dào. – Я колись декілька разів намагався купити цю книгу, але так і не зміг купити.

(15) 这本书我已经买到了，不用你费心了。 Zhè běn shū wǒ yǐjīng mǎi dào le, bù yòng nǐ fèixīn le. – Я вже купив цю книгу, тобі не варто турбуватися.

曾经 céngjīng виражає, що дія вже завершена, тоді як 已经 yǐjīng вказує, що дія або ситуація ще може тривати і далі.

(16) 我曾经在这里住过三年。 Wǒ céngjīng zài zhèlǐ zhùguò sān nián. – Я прожив тут три роки. (Зараз я вже не живу тут).

(17) 我已经在这里住了三年。 Wǒ yǐjīng zài zhèlǐ zhùle sān nián. – Я тут вже прожив три роки (і зараз та надалі буду жити тут) (吕叔湘, 2006, с. 111).

Таким чином, прислівник 曾经 céngjīng є елементом формування перфектної семантики висловлення, акцентуючи на тому, що дія або ситуація відбувалася у минулому, у невизначений момент, і на момент мовлення ситуація вже завершена, але є актуальною для пізнішого часового плану (час мовлення або певний визначений час).

Прислівник 刚 gāng (щойно)

Темпоральний прислівник 刚 gāng виражає, що дія або ситуація відбулася незадовго до моменту мовлення (吕叔湘, 1999, с. 216). Цей прислівник виражає, що дія або ситуація відбулася незадовго до моменту мовлення або незадовго до певного визначеного часу.

(18) 我们刚从四川回南京。 Wǒmen gāng cóng Sìchūān huí Nánjīng. – Ми тільки повернулися з Сичуані до Нанькіну.

(19) 那时候的梅茜, 刚生了一场大病。 Nà shíhòu de Méi Xī, gāng shēngle yī chǎng dàbìng. – В той час Мей Сі якраз тільки дуже серйозно захворіла.

(20) 刚接到莫菲的结婚喜帖, 我才想起这件往事。 Gāng jiē dào Mò Fēi de jiéhūn xǐtiē, wǒ cái xiǎngqǐ zhè jiàn wǎngshì. – Як тільки я отримав запрошення на весілля від Мо Фей, я одразу згадав ту колишню ситуацію.

Прислівник 刚 gāng локалізує певну ситуацію або дію у нещодавньому минулому, розглядає таку ситуацію, як завершену до моменту мовлення, і актуалізує ситуацію в минулому для моменту мовлення власне вказівкою на те, що дія мала місце нещодавно. Так, у прикладі (18) дія "повернутися із

Сичуані" інтерпретується як завершена (вони вже у Нанькіні), але актуальною на момент мовлення завдяки тому, що ця дія відбулася недавно. У прикладі (19) ситуація "захворіти" завершена нещодавно до певного визначеного часу (那时候 – в той час), тим самим вона є актуальною на цей час. У прикладі (20) ситуація "отримати запрошення" відбулася незадовго до наступної дії "згадати колишню ситуацію", при цьому перша ситуація здійснює вплив на ситуацію моменту мовлення, тим самим актуалізуючи завершену дію на момент мовлення.

Таким чином, прислівник 刚 gāng локалізує ситуацію у нещодавньому минулому, визначає, що ситуація є завершена у цьому нещодавньому минулому та актуальною для ситуації моменту мовлення чи ситуації в інший, більш пізній, момент часу, що дає привід розглядати його як лексичний засіб реалізації перфектної семантики в китайській мові.

Розглянувши наведений вище матеріал, ми можемо зробити висновок, що у формуванні перфектної семантики в китайській мові крім морфологічних показників, активну участь приймають лексико-граматичні засоби, зокрема темпоральні прислівники. Такі прислівники 已经 yǐjīng, 曾经 céngjīng, 刚 gāng тощо локалізують ситуацію в минулому, виражають що дія завершена до моменту мовлення, та актуалізують завершену дію для моменту мовлення або іншого визначеного моменту часу. Прислівник 已经 yǐjīng виражає, що дія або ситуація були завершені до моменту мовлення, прислівник 曾经 céngjīng визначає ситуацію або дію як таку, що відбувалася в певний момент у минулому до моменту мовлення, а прислівник 刚 gāng локалізує завершену ситуацію у нещодавньому минулому відносно моменту мовлення.

Окрім того, як можемо бачити у прикладах, наведених у цьому розділі, частіше за все лексичні та лексико-граматичні засоби реалізації категорії перфекту допомагають висловлюванню набувати перфектної семантики в синтезі з морфологічними засобами, такими як сентенціальна частка 了 le та

морфологічний показник 过 guò, їхня основна функція полягає в утворенні в реченні аспектуально-темпоральних відношень та локалізації ситуації у часі. Існують випадки, коли речення, у якому присутні лексичні та лексико-граматичні мовні засоби не має морфологічних засобів реалізації перфекту. У таких випадках перфектна семантика повідомлення зрозуміла з контексту, а часові маркери акцентують увагу реципієнта на часовій локалізації висловлювання.

У порівнянні з граматичними маркерами, що реалізують у повідомленні перфекту семантику, роль лексичних та лексико-граматичних засобів вираження перфектної семантики досліджена недостатньо, бракує детального опису комунікативних функцій, які виконують ці мовні засоби у висловлюванні з перфектною семантикою. Оскільки питання реалізації категорії перфекту за допомогою лексичних та лексико-граматичних мовних засобів все ще недостатньо розглянуте дослідниками категорії аспекту сучасної китайської мови, це відкриває перспективи для подальших досліджень засобів реалізації категорії перфекту в сучасній китайській мові.

Висновки до розділу 3

1. Сентенціальна частка 了 le є одним із основних морфологічних засобів реалізації категорії перфекту та виконує низку комунікативних функцій, основною з яких є релевантність попередньої дії чи стану для моменту мовлення. Функції сентенціальної частки 了 le значною мірою залежать від інтенції мовця акцентувати увагу на певній дії чи стані та від контексту загалом. У межах семантичної категорії перфекту сентенціальна частка 了 le може вказувати на гіпотетичну ситуацію, ситуацію, яка є новою для оповідача, стан чи дію, яка щойно відбулась тощо. Окрім перфектної семантики, сентенціальна частка 了 le також здатна реалізувати інші семантичні значення в рамках категорії аспектуальності, такі як

перфективність та інхоативність, та поза її межами, слугуючи засобом вираження модальної семантики повідомлення.

2. Морфологічний показник 过 guò як засіб реалізації категорії експерієнтивного перфекту слугує для позначення ситуації, яка відбулась принаймні один раз у минулому протягом невизначеного проміжку часу. До зони цього виду перфекту входять такі семантичні елементи як екзистенційне членування; актуальність для більш пізнього часового плану (моменту мовлення чи референтного часу); результативність; відокремленість дії від моменту мовлення; кратність; невизначеність часу завершення; ретроспективна позиція спостерігача. Морфологічний показник 过 guò у набуває експерієнтивного перфектного значення разом із темпоральними прислівниками. У значно меншій кількості випадків морфологічний показник 过 втрачає свою здатність реалізувати у висловлюванні експерієнтивну перфектність, а за своїми функціями наближається до аспектуального показника 了 le.

3. Лексичні та лексико-граматичні мовні засоби є важливими компонентами для реалізації перфектної семантики, які взаємодіють з морфологічними та контекстуальними засобами, надаючи повідомленню ознак перфектності. Темпоральний прислівник 已经 yǐjīng може вважатись одним із лексичних маркерів перфектності, що виконує функцію актуалізації результату певної завершені дії в минулому для моменту мовлення. Основною функцією прислівник 刚 gāng як одного з лексичних маркерів для вираження перфектної семантики – локалізувати ситуацію у нещодавньому минулому, вказуючи на її завершеність та актуальність в момент мовлення або більш пізній відрізок часу. Прислівник 曾经 céngjīng акцентує увагу реципієнта на тому, що ситуація відбувалась у невизначений момент в минулому і є завершилась до моменту мовлення, проте є актуальною для більш пізнього часового плану. Лексичні та лексико-граматичні мовні засоби допомагають повідомленню набути перфектної семантики у взаємодії з

морфологічними та контекстуальними мовними засобами акцентуючи увагу реципієнта на часовій локалізації ситуації та підсилюють аспектуально-темпоральні зв'язки змісту повідомлення.

ВИСНОВКИ

1 Семантична категорія перфекту нерозривно пов'язана з категорією аспектуальності – граматичною категорією, яка вказує на протікання дії та реалізується за допомогою морфологічних, синтаксичних, лексичних та словотворчих засобів, та має тісні зв'язки з темпоральністю, оскільки містить в собі інформацію про час ситуації. У сучасній китайській мові аспектуальність розглядається як єдина категорія, що має граматикалізовані маркери.

Хоча дослідження категорії аспектуальності сучасної китайської мови почалось відносно ненадво, завдяки мовознавцям, що працювали у сфері аспектології, таким як Ван Лі, Люй Шусян, Гао Мінкай, Дай Яоцзін, Дж. Тай, Ч. Лі та С. Томпсон, К. Сміт, Р. Сяо та Т. МакЕнері, О. О. Драгунов, С. Є. Яхонтов, наявні в китайській мові аспектуальні маркери було поділено на категорії та визначено їх функції.

2 Перфектність як семантична категорія в рамках системи “аспектуальність-темпоральність” відрізняється поєднанням двох часових планів – попереднього та наступного, які так чи інакше пов'язані між собою. Перфект вказує на те, що результат ситуації, що відбулась в минулому актуальний і в момент мовлення. Семантична категорія перфектності має ознаки результативності, завершеності дії в минулому та її актуальності для наступних подій. Перфект як семантична категорія в рамках аспектуальності має такі функції: співвідношення між дією чи ситуацією, що відбулась у минулому та теперішнім часом, позначення зв'язку події, що відбулась із моментом мовлення, опис характеру протікання дії в часі. У китайській мові виділяють два основні маркери, які допомагають висловлюванню набувати перфектної семантики: сентенціальна частка 了 le та морфологічний показник 过 guò. Формувати перфектну семантику повідомлення допомагають також лексичні, лексико-граматичні засоби та контекст.

3 Сентенціальна частка 了 le є одним із основних морфологічних засобів реалізації категорії перфекту, її основною комунікативною функцією є релевантність попередньої дії чи стану для моменту мовлення, окрім цього частка 了 le може вказувати на гіпотетичну ситуацію, а за допомогою прислівників вказувати на те, в якому часі відбулась дія, хоча у значній кількості випадків, належність до теперішнього, минулого чи майбутнього часу зрозуміла із контексту повідомлення. Також частка 了 le може вказувати на дію чи стан, які щойно відбулись, акцентувати увагу на тому, що ситуація є новою для мовця, навіть якщо вона відбулась набагато раніше до того, як мовець це помітив.

Проте, окрім перфектного значення частка 了 le також може слугувати засобом реалізації й інших значень, набуваючи в одному реченні перфектної та перфективної семантики. У відповідному контекстуальному середовищі частка 了 le виражає аспектуальну категорію інхоативності та констатує факт початку нового стану. Існують випадки, коли знаходячись в реченні на тій самій позиції що і у випадках реалізації перфектної семантики частка 了 le набуває ознак модальності, виражаючи здивування, роздратованість, захоплення, тощо. Виконуючи модальну функцію частка 了 le також звертає увагу реципієнта на суб'єктивне ставлення оповідача до ситуації та його почуттях або на тому, що виявлена дія чи стан не співпадають з очікуваннями оповідача.

Морфологічний показник 过 guò слугує засобом реалізації експерієнтивного перфекту виражаючи семантичні елементи, що входять до зони цього виду перфекту та позначає ситуацію, яка відбулась принаймні один раз у минулому протягом невизначеного проміжку часу. Експерієнтивний показник 过 guò має такі особливості як позначення ситуації, що відбулась мінімум один раз, вказівка на те, що ситуація відбулась у минулому та пов'язана з моментом мовлення. До комунікативних функцій показника 过 guò входить екзистенційне членування, актуальність для більш

пізнього часового плану, результативність, відокремленість дії від моменту мовлення, кратність, невизначеність часу завершення, ретроспективна позиція спостерігача.

Перфектна семантика повідомлення може реалізуватися у висловленні за допомогою морфологічного показника 过 guò разом з темпоральними прислівниками. У таких випадках темпоральні прислівники з однієї сторони експлікують темпоральну віднесеність ситуації до минулого часу, з іншої сторони – підсилюють невизначеність завершення ситуації.

Проте, у деяких випадках морфологічний показник 过 guò втрачає здатність надавати висловлюванню ознак експерієнтивної перфектності та за своми функціями наближається до аспектуального показника 了 le, надаючи висловлюванню ознак завершеності.

4 Лексичні та лексико граматичні засоби є важливими компонентами, які при взаємодії з морфологічними та контекстуальними засобами допомагають висловлюванню набувати перфектної семантики. Прислівник 已经 yǐjīng (вже) виражає завершеність дії або стану, або ж досягнення певного ступеня як завершеності дії, темпоральний прислівник 曾经 céngjīng виражає, що в минулому відбувалася певна дія або стан, але вона припинилася до моменту мовлення, а прислівник 刚 gāng виражає, що дія або ситуація відбулася незадовго до моменту мовлення або незадовго до певного визначеного часу.

Зазвичай, прислівники формують перфектне значення висловлення у взаємодії з аспектуальними показниками 了 le та 过 guò, але в таких прикладах морфологічні показники вказують на завершеність дії, а прислівник виконує функцію темпоральної локалізації дії як такої, що відбулася (і була завершена) в минулому. Прислівники слугують допоміжним засобом надання висловлюванню перфектної семантики та акцентують увагу реципієнта на часовій локалізації події чи ситуації, підсилюючи у висловлюванні аспектуально-темпоральні зв'язки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Arin, M. (2003). *Aspect, Tense And Mood: Context Dependency And The Marker Le In Mandarin Chinese*. Sweden: Department of East Asian Languages Lund University.
2. Bache, C. Basboll, H. and Lindberg, C., (1994). *Tense, Aspect And Action. Empirical And Theoretical Contribution To Language Typology*. Mouton de Gruyter.
3. Binnick, R. (1991). *Time and the Verb. A Guide to Tense and Aspect*. Oxford University press.
4. Bybee, J. (1985). *Morphology. A Study between Meaning and Form*. John Benjamins Publishing Company.
5. Bybee, J., Perkins, R. and Pagliuca, W. (1994). *The Evolution of Grammar*. Chicago: The University of Chicago Press.
6. Comrie, B. (1976). *Aspect: An Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems*. Cambridge: Cambridge University Press.
7. Croft, W. (2013). *Verbs: Aspect and Causal Structure*. Oxford University Press.
8. Dahl, O. (1985). *Tense and Aspect Systems*. Oxford: Basil Blackwell Ltd.
9. Duan, M. (2013). *A Comparative Study of Perfect Aspect Category in English and Chinese*. Academy Publisher.
10. Geng Erling. (2010). *Chinese Grammar in Graphics*. Beijing: Beijing Language and Culture University Press
11. Halliday, M. (2006). *Studies in Chinese Language*. London and New York. Continium.
12. Halliday, M. (2014). *Halliday's Introduction to Functional Grammar*. Routledge. Taylor & Francis Group.
13. Hopper, P.J. (1982). *Aspect Between Discourse and Grammar: an introductory essay for the volume*. Typological Studies in Language.

14. Jeeyoung, P., Jingxia, L., Chaofen, S. (2013). *Aspectual Classification of Mandarin Chinese Verbs: A Perspective of Scale Structure*. *Language and Linguistics*, № 14.4.
15. Jo, W. (2006). *Meaning of Guo*. *Journal of Semantics* 23, 1(53). National Chiao Tung University.
16. Kang, J. (1999). *The Composition of the Perfective Aspect in Mandarin Chinese*. *PhD thesis*. Boston University.
17. Li, Ch. and Thompson, S. (1940). *Functional Reference Grammar*. Berkley: University of California Press.
18. Li, Ch. and Thompson, S. (1982). *The discourse motivation for perfect aspect: the mandarin particle le*. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
19. Li, T. (1999). *The System of Tense in Contemporary Chinese and the Function of the Tense Markers le, zhe, guo*. Honam University. Department of Chinese Language and Literature.
20. Lyons, J. (1968). *Introduction to Theoretical Linguistics*. London: Cambridge University Press.
21. McEnery, T. and Xiao R. (2004). *Aspect in Mandarin Chinese: A corpus-based study*. John Benjamins Publishing Company.
22. McKenzie, L. (2017). *Grammatical and Lexical Aspect in Mandarin Chinese*.
23. Norman, J. (1988). *Chinese*. Cambridge: Cambridge University Press.
24. Po-Ching, Y. (2016). *Chinese Comprehensive Grammar*. New York: Routledge.
25. Ross, C. (2006). *Modern Mandarin Chinese Grammar: A Practical Guide*. London and New York: Routledge.
26. Shu-Ying, Y. (1995). *The Aspect System of Chinese*. Canada: University of Victoria.
27. Smith, C. (1995). *The Relation between Aspectual Viewpoint and Situation Type*. The 69th Annual Meeting of the Linguistic Society of America.

28. Smith, C. (1997). *The Parameter of Aspect*. London: Kluwer Academic.
29. Vendler, Z. (1967). *Verbs and Times*. Cornell University Press.
30. Wu-Chang Chang, V. (1986). *The particle Le in Chinese narrative discourse: an integrative description*. University of Florida.
31. Yuehua, L., Wenyu, P., Wei, G. (2001). *Shiyong xiandai hanyu yufa*. Beijing: Shangwu yinshuguan.
32. Бондарко, А. В. (2001). *Принципы функциональной грамматики и вопросы аспектологии*. Москва: Эдиториал УРСС.
33. Бондарко, А. В. (2002), *Теория значения в системе функциональной грамматики: На материале русского языка*. Москва: Языки славянской культуры.
34. Бондарко, А. В. (2009). *Теория морфологических категорий и аспектологические исследования*. Москва: Языки славянской культуры.
35. Бондарко, А. В. (2013). *Проблемы функциональной грамматики. Принцип естественной классификации*. Москва: Языки славянской культуры.
36. Вихованець, І. Р. (1988). *Частини мови в семантико-граматичному аспекті*. Київ: Наукова думка.
37. Вихованець, І. Р., Городенська, К. Г. (2004). *Теоретична морфологія української мови*. Київ: Університетське видання «Пульсари».
38. Гловинская, М.Я. (1982). *Семантические типы видовых противопоставлений русского глагола*. Москва: Наука.
39. Горелов, В. И. (1989). *Теоретическая грамматика китайского языка*. Москва: Просвещение.
40. Гумбольдт, В. (2000). *Избранные труды по языкознанию*. Москва: Издательская группа «Прогресс».
41. Драгунов, А. А. (1952). *Исследования по грамматике современного китайского языка*. Москва-Ленинград: Издательство Академии наук СССР.
42. Есперсен, О. (1958). *Философия грамматики*. Москва: Издательство иностранной литературы.

43. Зализняк, А.А. (2000). *Введение в русскую аспектологию*. Москва: Языки славянской культуры.
44. Карпека, Д. А. (2017). *Глагол и грамматические категории предикатов в современном китайском языке*. Санкт-Петербург: Восточный экспресс.
45. Кашкин, В. Б. (1991). *Функциональная типология перфекта*. Воронеж: Издательство Воронежского государственного университета.
46. Колпачкова, Е.Н. (2011). *Акциональные классы глаголов в современном китайском языке: грамматика и комбинаторика*. Санкт-Петербург.
47. Курдюмов, В. А. (2006). *Курс китайского языка. Теоретическая грамматика*. 2-е изд. Москва: Цитадель-трейд.
48. Любимова, Ю. С. (2016), *Функціонально-семантичне поле модальності в сучасній китайській мові*. Київ: Видавничий центр КНЛУ.
49. Маслов, Ю. С. (1962). *Вопросы глагольного вида*. Москва: Издательство иностранной литературы.
50. Маслов, Ю. С. (1987). *Перфектность*. Ленинград: Наука.
51. Маслов, Ю. С. (2004), *Избранные труды: Аспектология. Общее языкознание*. Москва: Языки славянской культуры.
52. Мерзлюк, Д. О. (2014). *Система показників категорії виду в сучасній китайській мові*. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.
53. Мерзлюк, Д. О. (2017). *Диференційні ознаки перфективів та імперфективів у сучасній китайській мові*. Вісник Маріупольського державного університету, №17.
54. Мерзлюк, Д. О. (2017). *Формування та розвиток системи аспектуальних показників у китайській мові*. Одеса: Одеський лінгвістичний вісник, №9.
55. Мерзлюк, Д.О. (2019). *Семантичні особливості категорії експерієнтивності в сучасній китайській мові*. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, 2(Філологія. №41).
56. Недляков, В. П. (1983). *Типология результативных конструкций*. Ленинград: "Наука".

57. Остапчук, А. Л. (2008). *Способи вираження темпоральної локації в китайській мові*. Сходознавств, № 43.
58. Падучева, Е. В. (1996). *Семантические исследования (Семантика времени и вида в русском языке. Семантика нарратива)*. Москва: Школа «Языки русской культуры».
59. Петрухина, Е. В. (2009). *Русский глагол: категории вида и времени в контексте современных лингвистических исследований*. Учебное пособие. Москва: МАКС Пресс.
60. Плунгян, В. К. (2016). *К типологии перфекта в языках мира: предисловие*. Москва: Институт языкознания РАН.
61. Тань, А. (2002). *Проблемы скрытой грамматики: Синтаксис, семантика и прагматика языка изолирующего строя (на примере китайского языка)*. Москва: Языки славянской культуры.
62. Солнцев, В.М. (1987). *Теоретическая грамматика китайского языка: курс лекций*. Москва: Военный институт.
63. Сорокін, С. В. (2009). *Турецька й українська мови в системі координат «ВИД – ЧАС – МОДАЛЬНІСТЬ»*. Київ: Видавничий центр КНЛУ.
64. Тань, А. (2002). *Проблемы скрытой грамматики: Синтаксис, семантика и прагматика языка изолирующего строя (на примере китайского языка)*. Москва: Языки славянской культуры.
65. Татевосов С. Г. (2015). *Глагольные классы и типология акциональности*. Москва: Языки славянской культуры.
66. Фролова, М. Г. (2010). *Китайский язык. Справочник по грамматике*. Москва: Живой язык.
67. Шварц (Хорошкина), А.С. (2009). *Показатели перфекта в современном китайском языке*. Москва: Институт Мировой Культуры МГУ.
68. Яхонтов, С. Е. (1957). *Категория глагола в китайском языке*. Ленинград: Издательство Ленинградского университета.
69. 刘月华 (2016). *实用现代汉语语法*.北京: 商务印书馆.
70. 吕叔湘 (1999). *现代汉语八百词*.北京: 商务印书馆.

71. 吕叔湘 (2006). *语法学习*. 上海: 复旦大学出版社.
72. 戴耀晶 (1997). *现代汉语时体系统研究*. 江苏教育出版社.
73. 曹春静 (2018). *从时体理论看“曾经”和“已经”的语法意义*. 上海: 上海外国语大学 国际文化交流学院.
74. 王力 (1984). *中国语法理论*. 山东教育出版社.
75. 王力 (1985). *中国现代语法*. 山东教育出版社.
76. 竞成 (2003). *汉语时间原理论纲*. 上海: 上海外国语大学.
77. 赵元任 (1979). *汉语口语语法*. 北京: 商务印书馆.
78. 陈国亭 (2005). *汉语动词时、体问题思辨*. 黑龙江大学俄语语言文学基地.
79. 马建忠 (1983) *马氏文通*. 北京: 商务印书馆.
80. 高名凯 (1986). *汉语语法论*. 北京: 商务印书馆.

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

81. Большой китайско-русский словарь. <http://bkrs.info/>
82. Селіванова, О. О. (2011). *Лінгвістична енциклопедія*. Полтава: Довкілля.
83. 在线新华词典. <http://xh.5156edu.com/>
84. 孟琮 (1999). *汉语动词用法词典*. 北京. 商务印书馆

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО ХАРАКТЕРУ

85. BCC 语料库. <http://bcc.blcu.edu.cn/>
86. 语料库在线. <http://corpus.zhonghuayuwen.org/>

PE3IOME

完成时态为体貌时间系统中的语义范畴。完成时态表示已经发生的动作或事情，但其结果与说话时间有关系的。因为现代汉语没有表达时间的语法手段，完成时态语义范畴对于动作的时间占有重要的地位。由于现代汉语中的完成时的研究不久以前开始的，这个时态语义范畴的相关功能被确定得不够。

这个研究中我们经过分析确定现代汉语句子里有什么表达完成时态意义的手段。表达完成时态的语法手段中，我们对句尾语助词“了”并形态指标“过”进行了分析。此论文中，我们研究了上述语法手段具有表达完成时态语义范畴的功能并它们在句中得到其他功能（如表达语气词语义、完成时语义、完成时态完成时加完成时语义等）。

除了语法手段以外，代中文还有帮助句子获得完成时态语义的词汇或词汇语法单位。我们调查了“已经”、“刚”和“曾经”等副词在现代汉语句中实现完成时态语义范畴的功能。在研究过程中我们发现词汇和词汇语法单位通过与形态标记和语境的相互作用才会在句中形成完成时态语义。在此情况下，之类的词汇和词汇语法单把听话人的注意力集中在情况或者动作行为发生的时间。